

AB

58524

1085 A

2

Ars Excerptendi nova prorsus
ratione exculpta,

Siftens
Titulos Philosophicos & Theologicos
ad

**EXCERPTA ME-
THODICA**

conficienda necessarios,
in certas Theses ita distributos,
ut omnes res tam Physicales quam Morales,
tam Politicæ quam Theologicæ,
de quibus inter homines sermones habentur, sub iis
locum inveniunt;

Naturaliq; ordine inter se connexos eum in
finem, ut perlegens ipsos locum uniuscujusque ti-
tuli facillimè memoriæ imprimere, thesibus titulo-
rum in excerptis suis certas paginas tribuere, iis-
demque res notatu dignas absque tædio
atque indicis ope subjicere
possit :

Diu à multis eruditione claris viris expectatos
atq; desideratos,

Nunc vero Benevolo Lectorum judicio propositos
Auctore

JOH. FRIDERICO HODANNO.

Additur vita Timoleontis à Corn. Nepote descripta, juxta
Methodum hanc in excerpta redacta.

BRUNSVIGÆ,
Literis HENRICI KESLERI, 1702.

Arſeſcribendi nova prout
ratione exculta,

ſystem
Titulos Philoſophicos & Theologicos

EXCERPTA ME-
THODICA

conſideranda neceſſarios,
in rebus iſteſque in diſtributor,
ut omnes res tam Phyſicales quam Morales,
tam Politicas quam Theologicas,
de quibus inter homines ſermones habentur, ſub ſis
locum inveniunt;

Naturalisq; ordine inter ſe connexos eum in
ſinem, ut perlegens ipſos locum uniſcujuſque ſi-
ſi ſaciliſſime memorie imprimere, theſibus titulo-
rum in excerptis ſuis certas paginas tribuere, ſi-
demper res notatu dignas adveſtigio
adveſtigio ope ſubjicere
poſſit:

ſi a multis eruditione claris viris expoſitor
ad deſiderior,
Nunc vero Benevolo I. eorum iudicio propoſitor

Adiutor
IOH. FRIDERICO HODANNO
Ad ſunt ſua Theoloſophia & Corn. Nepote deſcripſit ſunt
Adiutorum hanc in excerptis hanc.

BRUNSVICÆ
Licitis HENRICI KESLERI, 1702.

*Ars Methodicè, juxta titulos in hoc tractatu
traditos, excerpenti breviter de-
scripta.*

Commandant plerumque eloquentiam
in scholis docentes excerpenti studi-
um, auditoresque suos ad illud sedulo
adhortantur. Varii autem huc usque in-
venti sunt auctores, varias præscribentes Me-
thodos, quibus excerpentis commode uti lice-
at. Inter illos facile excellit Vincentius Plac-
cius in libro de arte excerpenti, quo genera &
præcepta excerpenti ab aliis huc usque tradita
omnia novis accessionibus aucta ordinatâ Me-
thodo exhibentur. Quando is formam inter-
nam sive ordinem excerpenti cap. 2. sect. I. p. 57
considerat, inquit: forma interna sive ordo ex-
cerpentis vel est communis vel proprius. Com-
munis est vel neglectior sive adversarius, unde
Adversaria Excerpta, vel accuratior, isque vel
Alphabeticus, unde *Alphabeticæ Excerpta* vel
Methodicus, unde *Methodica Excerpta*. Proprius
ordo, qui & alienus dici posset, quando com-
mentando ad aliena scripta excerpimus, produ-
cet *Excerpta Commentaria*. Hæ sunt juxta Plac-
cium præcipuæ excerpenti Methodi.

§. 2. Plerique excerpentes utuntur Excer-
ptis Adversariis, pauciores Alphabeticis & Com-
men-

mentariis, paucissimi Methodicis. Hæc enim Methodica Excerpta rectè parare omnium est difficillimum; siquidem vel sequi Methodum ab alio præscriptam debemus, vel ipsi propriam invenire, quam sequamur. Neque tamen eorum tantus est numerus, qui rationem Methodice excerptendi nobis præscripserint; & si qui reperiuntur, methodi tamen ab ipsis commendatæ vel admodum sunt imperfectæ vel multis laborant difficultatibus, paucissimosque habent sectatores. Necessè propterea est, ut quidam his difficultatibus mederi studeant; & hanc ob causam ipse etiam ausus sum rationem quandam methodicè excerptendi comminisci, quam cum iis, qui se hac in re juvari cupiunt, jam communico.

§. 3. Ut vero constet, quisnam hujus tractatus scopus sit, ex multis, quæ de eo dici possent, pauca saltem delibabo, ne studium Benevoli Lectoris fatigem. Sistitur itaque hic ratio excerptendi Methodica eum in finem excogitata, ut, quæ quis excerptere cupiat, sub titulis in certas theses hic redactis possit notare. In ordinatione titulorum multum momenti situm esse indicat Clariss. Tentzelius de titulis excerptorum edendis Placcium monens in den Monathlichen Unterredungen anni 1689. mense Junio p. 630. ubi sic inquit: Der Excerptir, Schranck des Herrn Placcii dürfte der Jugend nicht un-dienstlich seyn/ wenn nur die Titul erst in Ordnung gebracht wären/ welches ich von dem Herrn Placcio noch desiderire. Denn an deren geschickten Disposition ist alles gelegen / und würde es mich und

und andere / die seine Invention gebrauchen wol-
ten/ sehr obligiren/ wenn er dieselbe je eher je besser
auch an des Tages Licht stellte. Præterea cele-
berrimus Joh. Hoornbeek in prolegomenis
parti priori Theologiæ Practicæ præmissis, e-
ditionis anni 1698. quæ Francofurti & Lipsiæ
prostat, p. 19. hæc habet verba: super hoc à
variis diu fuimus rogati, saltem uti titulos da-
remus Practicæ (Theologiæ) ad quos, quæ-
cunqve in isto genere usu veniunt, vel inter
legendum observant, aut meditando vel di-
scendo assequuntur, possent referre. Videt
hoc pacto Benevolus Lector, & alios homines
industrios de titulis excerptorum, eorumqve
ordine fuisse sollicitos. Sic etiam labor meus
præcipue in eo consistit, ut naturalem quan-
dam rationem atqve ordinem adinvenerim,
juxta quem titulos fere omnes ad excerpta in-
primis oratoria conficienda necessarios con-
nexui.

§. 4. Quicumqve jam voluerit juxta hanc
Methodum excerpta conficere, sollicitus pri-
mo esse debet, ut titulos hic in thesibus non
adeo multis propositos memoriæ mandet; ut
sciat, quæ thesi quisqve titulus contineatur. ex-
gr. Si quid excerptandum sit sub titulis: MEMO-
RIA, CASUS, COECITAS, DIES NATA-
LIS, SENECTUS &c. ut infra à nobis fa-
ctum; scire excerptentem oportet, quæ thesis
ejusmodi titulos complectatur. Hæc est qua-
si PRIMA REGULA in hac Methodo ob-
servanda. Non adeo difficile autem erit lo-
cum uniuscujusqve tituli memoriæ infigere,

si quis modo connexionem titulorum horum recte perpenderit. Sub titulis Philosophicis continentur res, quæ alias in Philosophia tractari solent: tituli Theologici ob oculos ponunt res ad Theologiam pertinentes.

§. 5. Philosophici tituli divisi sunt juxta facultates animæ rationalis, quæ facultates sunt intellectus & voluntas: secundum quas nonnulli etiam Philosophiam ipsam disperire amant, dicentes: Philosophiæ esse, perficere intellectum & voluntatem: intellectum autem perficere disciplinas Theoreticas Metaphysicam & Physicam; voluntatem disciplinas Practicas Ethicam & Politicam. Operationes intellectus præcipuæ exhibentur in titulis Philosophicis à thesi 1. usq; ad §. 11. Cum autem juxta §. 3. intellectus operatio etiam sit contemplatio, placuit hisce thesibus à §. 12. ad 60. subjicere titulos exhibentes eas res, quæ contemplationis humanæ objecta sunt & alias ad disciplinas theoreticas pertinent. Sic tituli ad Metaphysicam spectantes sistuntur §. 12. de qua disciplinâ cum separatim agere divino adjuvante Numine constituerim, nolui hic esse valde sollicitus.

§. 6. In rerum Physicarum campum nos deducunt tituli à §. 13. ad §. 60. positi. Cum autem res Physicæ omnes sint compositæ, de variis componendi modis agendum fuit §. 14. Quid compositio efficiat, explicatur §. 15, 16, 17, quomodo res formam, quam per compositionem consecuta est, amittat, apparet ex §. 18, seq. Incipio §. 21. enarrare corpora naturalia, &

& quidem ago ibi de complexu omnium corporum nempe mundo & de corporibus cœlestibus: §. 22. seq. de elementis, §. 29. de metallis & sic porro de reliquis speciebus corporum naturalium, §. 41. seq. describuntur partes animalium. Porro agitur de quibusdam, quæ accidunt corpori v. gr. de loco §. 54. de motu e loco in locum §. 55. de situ §. 56. de tempore §. 58.

§. 7. Explicatis hac ratione rebus ad contemplationem humanam pertinentibus converto me ad secundam mentis nostræ facultatem, quæ est voluntas. Cum autem velimus, quæ bona sunt, bonumque aliquod studeamus Actionibus acquirere, agendum fuit §. 61. de bono in genere ejusque divisionibus, §. 62, 63. de appetitu, quo in bonum vehimur, §. 64. de actione ipsa, ad quam per appetitum sive affectus excitamur, §. 68. de virtute actionum moderatrice, §. 71. seq. de iis, quæ actiones adjuvent & ad eas impellant, §. 76, 77. de consequentibus actionis.

§. 8. Actiones instituimus, ut bona quædam acquiramus. Bona terrestria præcipua sunt Divitiæ, Honores & Voluptates, quæ bona, qui recte appetit & recte administrat, virtutis studiosus esse censendus est. Quomodo jam quis ea debeat appetere & recte administrare sive recte se erga ea gerere, docuimus in tractatu de Imagine Dei, Peccato & Regeneratione. Divitiarum mentionem injicit §. 78. Modi acquirendi

divitias enarrantur § 79. inter quos ditescendi modos notanda commercia, de quibus ut & de emptione & venditione § 80. ago. Quid Mathelis conferat ad commercia, item itinera, judicare licet ex § 82. seq. De virtutibus in commerciis observandis agitur § 87. 88. de opificiis & laboribus divitiarum causa institutis § 89. sq. Quomodo opes custodiantur, communicentur, amittentur, perpendendum propono § 99. seq.

§. 9. Secundum bonum juxta Hypotheses supra positas est Honor, qui existit ob bonum quoddam, quod homines in nobis animadvertunt, ut docetur § 102. Ob bonum illud homines nos amant & libenter nobiscum conversantur ceu docet § 103. In conversantibus requiruntur juxta § 104. seq. Virtutum homilicarum studium, boni mores, rectus usus sermonis, concordia. Bonum præterea, quod animadvertunt in nobis homines, excitat eos, ut societatem nobiscum colant, aliquando etiam imperium deferant, ut significatur § III. Quoniam vero Honor maxime conspicuus existit in imperiis, isque etiam in reliquis societatibus superiori exhibendus est: hinc § 113. seq. differitur de societatibus majoribus & modis reip. administrandi, deque aliis rebus politicis, § 121. de conjugio, in quo marito uxor honorem exhibere debet, § 124. de societate paterna, § 127. de familia, § 128. de societate amicorum. Quid honorem sequatur, occurrit § 130. virtutes circa honores occupatas exhibet § 131. de privatione honoris agit § 132.

§. 10. Tertium Bonum terrestre sunt volupta-

luptates, de quibus §. 133. Causas ad voluptatum
perceptionem nos excitantes, reperimus §. 134.
De cibo & potu tanquam instrumentis Volu-
ptatum agimus §. 135. seq. de virtutibus circa
voluptates versantibus §. 139. Siftuntur porro
res aliæ voluptatem quandam homini creantes,
ut spectacula, musica §. 140. exercitia corporis
§. 141. ludi §. 142. mundities §. 143. vestitus §.
144. domus 145. seq.

§. II. Voluntas denique non tantum sollicita
est, ut in possessionem bonorum perveniat, sed
mala quoque à se depellere studet. Quid igitur
malum sit, explicandum fuit §. 149. De malis
fortunæ agit §. 150, 151. de malis corpori nostro
accidentibus sive de morbis §. 152. seq. de malo
reliquis nostris bonis inimico, bello scilicet, &
iis, quæ in bello accidere solent §. 155. Affectus
hominum circa mala exhibentur §. 160. virtutes
circa ea §. 161. De liberatione solliciti quid agant,
indigitatur §. 162. Transgredior deinde ad mala
culpæ enarranda §. 163. Affectus bonorum circa
ea perpendo §. 164. Theses sequentes agunt de
accusatione, pœnis, condonatione.

§. 12. Quemadmodum hætenus ordinem in
titulis Philosophicis à nobis observatum brevi-
ter indicavi, ita etiam paucissimis verbis osten-
dam, quo ordine titulos Theologicos disposue-
rim. Incepi primum agere de Deo & Trinitate
§. 1. deinde de Beatitudine & Bonitate Dei ejus-
que operationibus §. 2. de creatione aliisque o-
peribus, quorum omnes creaturæ, in primis au-
tem homines participes fiunt §. 3. seq. de statu
integritatis §. II. de lapsu Adami, & iis, quæ pec-

A §. III. De peccato originali

catum secuta sunt §. 12. seq. de morte & novissimis hominis §. 22. seq. de damnatione reproborum §. 26. de gratiâ peccatoribus exhibitâ §. 27. de prædestinatione ad vitam æternam §. 28. seq. de vocatione ad beatitudinem §. 31. de verbo, per quod vocatio fit, ejusque tractatione §. 32. f. de infidelibus à quibus per susceptionem verbi separamur §. 39. de Sacramentis §. 40. seq. de Ecclesiâ, in qua Verbum & Sacramentâ proponuntur, & iis, quæ ad ecclesiam pertinent §. 42. f. de Christo, quem Deus nostri causa in mundum misit §. 54. seq. de Conversione hominis §. 60. de fide §. 63. de potestate clavium §. 64. de statu felicissimo Regeneratorum §. 65. seq. de Renovatione & Bonis operibus §. 71. seq. de cruce & afflictionibus §. 96. f. de patientiâ in afflictionibus observandâ §. 101. de solatiis in adversis §. 102. 103. §. 13. Repetere hoc pacto volui integram seriem titulorum nostrorum, ut Benevolus Lector videret, quomodo cohæreant, & quam exiguo labore quis locum titulorum præcipuorum, quem in thesibus habent, menti suæ infigere queat. Eo facilius autem illius recordabitur, quo sæpius nostras titulorum theses perlegerit; quod non sine jucunditate faciet, quoniâ brevissimæ hæc theses viam ad omnium rerum cognitionem ipsi pandunt. Si tamen omnino quis memoriæ diffidat, poterit sibi parare indicem Alphabeticum, in quem titulos nostros referat, annotareque ad singulos titulos thesin, qua titulus evolvens contineatur. Postquam demum quis aliquamdiu hanc artem exercuerit, cum sibi habitum in evolvendis titulis acquireret, utin posterum nullâ indicis ope indigeat. Cui

placuerit theses nostras accurate secum perpendere, si aliquam saltem notitiam disciplinarum, prout vulgo proponuntur, habuerit: procul dubio intelliget, quidnam hoc in tractatu sit præstitum. Etenim non solum hic conspiciet titulos, qui in vulgaribus compendiis Philosophicis & Theologicis traduntur, sed & quam plurimos alios suis locis insertos, de quibus apud scientiarum epitomatores altum est silentium.

§. 14. Tituli Theologici desumpti sunt maximam partem ex Joh. Arndio aliisque libris moralibus sive practicis: quoniam artis homileticæ studiosi ejusmodi libris legendis studium impendere solent ac debent. Ut igitur scirent, quo singula, quæ legerunt, referre deberent, titulos ex iis desumptos in ordinem quendam redegi. Reprehensionem, ut existimo, non merebitur, quod nonnunquam ob connexionem Adjectiva cum Substantivis, Nomina cum Verbis, casus Rectos cum Obliquis & modos, tempora ac personas verborum inter se in thesibus titulorum commutarim, facileque ipse Benevolus Lector cernet, quomodo tituli separatim sumti commodissime sint efferendi. Multa fortasse possent mutari in titulis Philosophicis, in primis autem in Theologicis: at vero, qui ordini hic tradito primum adveverit, haud facile mutationem desiderabit. Vellem, ut viri docti examine quodam dignarentur rem hic propositam, & quæ emendanda putarent, libere monerent, ut res hæc indies perfectior evaderet. Aliqua quidem difficultas excerpturis juxta hanc Methodum sese

ob-

objiciet; quæ tamen, si semel superata fuerit, subsequens inde utilitas atq; jucunditas omnem laboris molestiam absterget atqve ex memoria delebit.

§. 15. Clarissimus Placcius libro supra citato p. III. inquit: conspectus titulorum separatim habendus est ordinatus, ut uno intuitu consili repetiqve, prout lubet, possit. Talem conspectum titulorum exhibent theses nostræ; quarum tam exiguus est numerus, ut facili negotio legantur atqve reperantur. Neque vero omnes tituli sive omnia rerum vocabula hic exhibentur; id enim infinitum foret, & artem nostram valde obscuraret. Proponit tamen connexio hæc nostra titulorum locos, quasi quosdam, sub quibus omnes res & sic etiam omnes tituli possint collocari. Præterea voces in illa connexionem positæ de synonymis ipsarum nos adinonebunt. Nullus hoc pacto titulus reperietur, inter eos, qui à nobis propositi sunt, locum non inveniens. Eum vero locum indicabit ordo rerum & connexio hic à nobis observata: poteritqve is titulus ommissus, quando occurrit, loco conveniente tam thesibus nostris quam excerptorum libro inseri. Qui jam titulis hisce variarum rerum farraginem subjecerit sive quam plurima excerpserit, non solum Polymathiam quandam acquireret, sed etiam de Augmentis scientiarum parandis felicissime cogitabit. In primis aptus erit adapte atqve erudite differendum de quavis occurrente materia. Sed hæc sufficiant de regulâ primâ, quæ docet, excerpturos novisse, debere locum ti-

tulorum, sive quæ thesi titulus propositus continetur.

§.16. SECUNDA REGULA sit hæc: Cuique thesi titulorum certum assignandum est in excerptorum libro spatium. Qui Excerptis schedæ uti cupit, quæ commendat Placcius p. 68. seq. item qui Methodum nostram Scrinio Litterato, de quo idem Placcius fuse admodum p. 121. seq. agit, applicare voluerit, quod certe haud difficile erit, ei regula jam adducta nihil est opus. Tunc enim tot schedæ sumendæ sunt, quot res excerptendæ occurrent. Quibus autem libro Bibliopegæ opera compacto aut proprio labore confuto uti placuerit, illi hujus regulæ omnino debent esse memores. Et hæc in re consistit præcipua hujus Methodi commoditas. Quilibet autem me non monente intelligit, spatium illud pro ratione materiæ thesi contentæ vel ampliandum esse vel minuendum. Thesi amplam continenti materiæ multæ paginæ sunt assignandæ: cujus materiæ autem non tam diffusa est, ad eam pauciores paginæ sufficient.

§.17. Ut hoc exsequamur, numerandæ primum erunt omnes paginæ libri excerptis destinati, singulisque paginis suus numerus inscribendus. Porro numerus paginarum dividendus est per numerum thesium, ut videamus, quot paginæ nullo materiæ respectu habito cuique thesi tribui possint. Tum thesibus minorem materiæ copiam complectentibus quædam paginæ sunt detrahendæ, quæ addantur thesibus multiplici materiæ turgidis. In genere hic notetur, amplius spatium dicendum esse his

ti-

titulis, quos quis maxime excerptis augere velit, ex gr. si quis de certâ aliquâ materiâ quædam commentari, aut de ea orationem, dissertationem vel librum conscribere velit. Potest etiam quis libro excerptorum Methodico adjungere Excerpta Adversaria, in quibus, quantum libuerit spatii, titulis quibusdam ex Methodicis excerptis desumptis tribuatur. Huic libro adversario inscribantur, quæ spatium minus, in Methodicis excerptis titulis tributum non capit.

§. 18. Quali ratione ego usus sum in libro excerptorum meorum speciminis loco facto, candidè Benevolo Lectori indicabo; liberum tamen ei relinqvens, qualem rationem ipsi adhibere libuerit. Scilicet in excerptis meis titulis Philosophicis tribuendæ erant paginæ 540, & Theologicis 312. Thesium, quæ continent titulos Philosophicos sunt 169, in quas, si 540. paginæ dividantur, unicuique thesi tres paginæ erunt assignandæ, ita tamen, ut restent paginæ 33. Inter theses uberem materiam continentes adhuc dividendæ. Materiarum autem inæqualitas effecit, ut quibusdam pauciores paginas quam tres dicarim; numerum autem illis ademptum reliquis, quas me pluribus excerptis exornaturum esse putavi, addiderim. Thesium Theologicos titulos continentium sunt 103, in quas si dividantur paginæ 312, iterum cuique thesi tribuendæ erunt tres paginæ, tribus tantum paginis superstibus. Sed etiam hic diversa ratio materiarum effecit, ut quibusdam thesibus plures quam tres

tres paginae, quibusdam autem pauciores sint dicatae. Prior itaque numerus thesibus nostris titulorum adscriptus & parenthesi inclusus indicat, quot paginas tribuerim thesi, cui adscriptus est: secundus autem numerus indicat paginam, in qua primus thesios titulus scriptus extet. Me non invito potest quis duplo vel triplo majus spatium unicuique thesi tribuere; vel saltem dimidium ejus, quod ego thesibus dicavi; vel uni thesi majus, alteri minus spatium, quam à me factum est. Hoc tamen unusquisque methodo hae usus probe observet, ut singulis thesibus titulorum adscribat paginam, ubi primus thesios titulus in excerptis suis inveniatur. Quando enim aliquid excerptum occurrit, titulum primo, sub quo illud notare cupit, in thesibus nostris evolvere debet. Tunc igitur statim videbit, quâ paginâ titulus in excerptis suis vel extet vel collocari debeat; quam deinde evolvat, eiqve excerpta subjiciat.

§. 19. Neque vero opus est, ut ab initio integrum librum huic Methodo in usum tradenda destinemus, sed sufficit paucas tantum sumere paginas, & experimentum capere, an recte præcepta hujus Methodi imbibimus. Ego ipse in excerptis, quæ in fine hujus tractatus occurrunt, ex vita Timoleontis juxta hanc Methodum parandis undecim fere paginas in forma octava tantum adhibui. Alii aliam vitam ex Cornelio Nepote, vel alium textum ex
alio

alio auctore capiant & tantum quatuor vel octo
paginas vel plures etiam excerptis parandis as-
signent, & tunc apparebit, an hanc Methodum
in usum suum convertere valeant.

§. 20. Jam sequitur TERTIA REGULA nos
instruens, ne omnes titulos in thesibus hisce
titulorum occurrentes paginis suis inscriba-
mus, sed tantum primum titulum cujusque
theseos primæ paginæ thesi illi assignatæ. Et
hoc etiam huic Methodo est singulare. Sic e-
nim non tantum labore scribendi caremus, sed
etiam non scribentur tituli quidam, quibus
fortasse ne per integram vitam quidem aliqua
subjicienda erunt excerpta; quique spatium
ipsis dicandum aliis titulis cedere possunt; in-
ferenturque hac ratione facilius ii tituli, qui in
thesibus nostris adhuc desiderantur. Actum in
iis non extant omnes tituli; locum tamen suum
in iis habent, & possunt reliquis titulis suo lo-
co immisceri. Utile tunc quoque esset thesi-
bus titulorum omissum titulum inferere. Non
tamen erunt tituli adeo multi, qui hic deside-
rantur.

§. 21. In thesi prima Titulorum Philosophi-
corum occurrunt fere tantum tituli tres (1) a-
nima (2) mens & animus (3) ingenium. Reliqua
enim verba ad connexionem tantum pertinent,
ut quisque facile judicabit. In prima igitur
pagina scribatur titulus ANIMA: reliqui tituli
tamdiu omittantur, donec aliquid occurrat
sub iis excerptum. Et tunc, quia huic thesi
5. Paginæ assignatæ sunt, titulus MENS &
ANIMUS potest scribi pag. 3. titulus autem

IN-

INGENIUM p. 4. Paginae sextae inscribatur titulus primus secundae theses: Intelligere. Quia praeter hunc in hac thesi adhuc alii quatuor reperiuntur, nempe agnoscere, nomen, titulus, imaginari: possunt illi, si quid ipsis subscribendum sit, ita collocari, ut titulus: Agnoscere, in dimidia parte paginae sextae scribatur, reliqui tres paginam septimam inter se partiantur. Theses octavae primus titulus est: Discere, qui titulus inscribatur p. 26. Si reliquis titulis eadem thesi contentis subjiciendum aliquid sit, tit. studia, occurret p. 27. linguae p. 28. cui paginae in fine adjiciatur etiam titulus Interpretatio. Titulus: Grammatica occupabit p. 29. Philosophia p. 30. artes p. 31. Ex his apparebit, quid in reliquis thesibus agendum sit.

§. 22. QUARTA & ULTIMA REGULA sit: Non quomocunque atque sine ordine titulis aliquid est subscribendum, sed in consilium vocandi sunt loci topici, juxta quos ordo instituat. Si causa rei in loco excerpto occurrat, vel etiam subjectum vel objectum, in prima parte spatii titulo illi assignati excerpta poni queunt. Si in loco excerpto occurrat rei adjunctum sive proprium, res excerpta ponatur aliquanto inferius. Sin locus excerptus contineat consequens aliquid sive effectum rei, in inferiore parte spatii excerpta scribenda erunt. Legens itaque historiam vel aliud quid cogitet, de quo quid dicatur & qua ratione de illo dicatur. Hisce recte expensis facile sciet, ad quem titulum unum quodque referendum, & quo loco sub quolibet

B

ti.

titulo quidque scribendum sit. Possent etiam res sic efferri: Educatur ex Historia, Apophthegmate, Emblemate alioque argute dicto, sive ex sententia qualibet conclusio, sive ut homiletæ dicunt Porisma aliquod; quæ conclusio juxta locos Topicos inseratur excerptis nostris una cum probatione ex loco illo, quem legimus, desumptâ. Si quis ex re lecta plures velit deducere conclusiones, atque ita eam pluribus titulis subicere, hoc illi per me licebit.

§. 23. Nolumus hic adducere exempla, quibus asserta nostra illustremus; siquidem propterea vitam Timoleontis à Nepote eleganter descriptam redegimus in excerpta, eaque huic tractatui subjecimus, ut quisque de methodo nostra accuratius judicium ferre queat. Nec tamen omnia ex vita Timoleontis ita accuratè sunt excerpta, ut non adhuc quædam in illa extent in excerptando alias minime negligenda. Suffecit mihi hoc tempore specimen saltem Excerptorum juxta hanc methodum institutorum dedisse. Pleraque tamen notatu digniora in excerpta relata sunt. Videt igitur quisque de quibus rebus aliquid in hoc à Nepote descriptâ vitâ; de quibus rebus etiam nihil excerptandum, in ea occurrat. Et hoc etiam huic Methodo singulare est, ut per eam videre possimus, de quibus rebus inveniatur aliquid apud Auctorem; simul quoque de quibus rebus nihil apud eum extet. Hæc etiam excerpta, licet sint paucissima, ansam tamen aliquam de quibusdam rebus differendi suppeditabunt. Quid fiet autem, si quis integrum Cornelium Nepotem & alios multos Auctores sic excerptserit?

§. 24. Possent enim eadem ratione vel totus Corne-
lius

lins Nepos, vel alii Auctores ex gr. Sallustius, Justinus,
 Virgilii libri *Aeneidos*, Ovidii *Metamorphoses*, imo
 ipsa S. Scriptura vel quidam saltem libri ejus in excer-
 pta redigi. Ipse etiam, Deo volente, summam aliquam
 ex his auctoribus excerpendum, si Patronos haec nova
 Excerptandi ars repererit. Non sane radiosum est ejus-
 modi excerpta parare, sed admodum jucundum. Pe-
 netram⁹ sic in cognitionem multarum rerum, quae an-
 tea scientiam nostram fugerunt. Multa saepe egregia
 in Auctore occurrunt, quae alias in legendo praeterimus;
 atq; transilimus; in excerptando autem probe animad-
 vertimus. Quid, quod stylus etiam excerptis ex ejus-
 modi Auctoribus classicis non contemnenda capiat in-
 crementa! Rebus quidem excerptendis primario desti-
 natus est hic labor; sed tamen Phrasae quoq; commodis-
 sime juxta eum excerptentur. Qui vellet industriam
 suam orbi erudito probare, posset juxta hanc Metho-
 dum excerptendos sumere auctores quosdam raros, pe-
 regrinaq; lingua utpote Gallica, Anglica, Italica, imo
 Rabbinica & Arabica scriptos. Possumus praeterea jux-
 ta hanc Methodum excerptere ex quibuslibet libris
 Theologicis tam dogmaticis quam moralibus: tum
 etiam ex variis libris Historicis, Itinerariis, Episto-
 lis, Orationibus atque Poëtiis.

§. 25. Utile est extare ejusmodi titulos, quos
 inspiciens invenit magnam farraginem diver-
 sarum materiarum, quae in orationibus sacris
 profanisqve tractari, librisqve scribendis ansam
 praebere queunt: potestqve sic orator vel scri-
 ptor materiarum habere selectum. Erunt hi tituli
 ei, qui antea Excerptis Adversariis usus est tan-
 quam index, hac ratione, ut titulis à nobis in or-
 dine redactis adscribatur pagina, ubi in Excerptis
 Adversariis quaedam ad titulum aliquem ex thesibus

nostris pertinentia extent. Ita materia cognata, quæ in Excerptis Adversariis diversis in locis non sine molestia quærendæ sunt, etiam ad unum locum revocabuntur. Si cui Homiletæ sint Postillæ accuratè elaboratæ, & velit locos communes sparsim in iis tractatos in ordinem quendam redigere, titulos nostros utiliter adhibebit. Nam hoc pacto sciet, si de requæpiam agendum sit, ubi materiam illam egregie jam tum pertractatam in Postillis suis quærare debeat. Neque tamen putandum, hanc Methodum omnes alias excerptendi Methodos e medio tollere; siquidem nihilominus quilibet eligere potest Methodum geniosuo convenientissimum. Inprimis hic commendari merentur Excerpta commentaria, quando ad alios Auctores quædam excerptimus. Hoc pacto potest Theologus parare excerpta Commentaria in S. Scripturam & Systema aliquod Theologicum; Philosophus in Systemata disciplinarum Philosophicarum; Philologus in Auctores Classicos, aliosque bonæ notæ scriptores. Præter hæc tamen excerpta habenda est Methodus aliqua excerptendi universalis, ad quam ea, quæ alibi locum non habent, referamus: Hujus vicem excerpta juxta nostram Methodum confecta præstabunt.

§. 26. De universalitate enim hujus Methodi non dubitabit considerans, quæ ubicunque quis legit, sub titulis hisce excerpti posse, nullamque rem propositum iri, cujus titulus in thesibus nostris non inveniatur locum. Acturus de re aliqua, si titulos nostros variis exornavit
ex.

excerptis, evolvat in thesibus nostris rem propositam, & videat, an in excerptis suis sub titulis è thesibus nostris desumptis aliquid annotarit. Si parum inveniat excerptum sub titulo dato, adeat titulos cognatos, qui hic simul exhibentur: & sic nunquam materia ad dicendum apta destituetur: quin imo ipsæ theses nostræ recte inspectæ amplam inventionis materiam subministrant. De divitiis, honoribus, voluptatibus, item de virtutibus & vitiis circa hæc bona occupatis acturus, etiam si nihil excerpterit, ope thesium nostrarum multa ad dicendum apta inveniet. Explicatur enim in thesibus nostris, quibus in rebus divitiæ consistant, quomodo acquiramus eas, quomodo eas amittamus. En amplam ad dicendum de divitiis materiam! Et ita de reliquis. Sic ad quamcunque actionem recte explicandam facient ea, quæ à nobis de actione in genere dicta sunt.

§. 27. Hæc sunt, quæ de hac excerptendi Methodo necessario indicanda esse duxi, pluribus eam illustraturus, si viri docti candidè monuerint, quid in ea adhuc desiderent. Imo posset alius quis propriâ industriâ titulos à nobis collectos in longe alium sibi vel aliis fortasse aptiorem ordinem redigere, multaque alia in hac methodo mutare atque emendare. Maximo pere à lectore Benevolo contendo, ne prius Methodum hanc rejiciat, quam recte eam perceperit. Si enim illam probe intelligat, mitius fortè de ea sentiet. Cum sciam, varia alia scripta de arte Excerptendi non fuisse neglecta, sed avidè arrepta atque perlecta; has pauca;

pagellas etiam, novâ eam ratione tractantes,
benignè exceptum iri confido.

PARS PRIMA TITULORUM

exhibet

Theses Titulorum Philosophicorum ad
Excerpta Methodica paranda
necessariorum.

§. 1.

DEus, ut omnium rerum, ita & hominis
causa est, quem *anima rationali* donavit.
Hæc operationes exercens, mens & ani-
mus vocatur, quæ sunt juxta potentiam ipsi
inditam, nempe ingenium, cujus notandum
acumen vel tarditas (thesi huic assignavi pa-
ginas 5.) primus ejus titulus reperitur in libro
excerptorum, p. 1.

§. 2. Primum bonum & prima facultas animæ
est *intelligere* sive intelligendi potentia, quæ
exferit sese rem nudè agnoscendo per nomen
& titulum suum, imaginando sibi aliquid (2) 6.

§. 3. Imaginatio continuata facit *cogitationem*,
meditationem, contemplationem. Cum cu-
riositate scrutamur, inquirimus, in quo animus
non distrahendus, mentem exercemus, com-
miniscimur aliquid, conjicimus, suspicamur,
dubitamus, colligimus, opinamur, inveni-
mus. (2) 8.

§. 4. *Deliberamus* porro, tentamus, experi-
mentum sumimus, probamus, demonstramus,
admiramur adrisum usque. (2) 10.

§. 5. *Ratio* autem, quam dirigit logica, præ-
scri-

scribit, quomodo de re judicandū, æstimandum,
statuendum, quæ sententia amplectenda. (4) 12.

§. 6. Hæc omnia ducunt ad *scientiam*, doctrinam sive eruditionem, quæ est cognitio rerum certa & clara, cujus perfectio est in sapientia. (6) 16.

§. 7. Adversatur ei *ignorantia*, quæ est ignorantum, error amplectens absurda, imperitia, incitia, furor, quando anima officio suo fungi non potest. (4) 22.

§. 8. Scientia confirmatur *discendo* & studiis. Discimus lingvas, Latinam, Græcam, ex quibus per interpretationem in vernaculam aliquid vertitur. Ad eas discendas opus Grammaticâ, Lexicis (2) discimus Philosophiam & reliquas artes. (6) 26.

§. 9. Doctrinam hanc haurimus ex *hominibus doctis* sive doctoribus virisque celebribus, ut olim fuerunt Sophistæ, Scholastici: qui sunt Præceptores nostri, discipulosque in scholis vel academiis informant, erudiunt declarando, examinando. (6) 32.

§. 10. Proficimus *legendo* libros, qui sæpe epitomæ. Hos præbet typographia, condit bibliotheca. [2] Scribendo literis in chartâ, imitando, disputando. (6) 38.

§. 11. Quæ didicimus, fidelis *Memoria* custodit atque conservat, nec oblivioni tradit. (1) 44.

§. 12. Hactenus actum de mente humana & quomodo circa res versetur. Jam sequuntur res ipsæ, circa quas percipiendo & contemplando occupata est. Sunt illæ [1] res à sensu remotæ, quales est *Deus* & reliqui Spiritus, de quibus agit metaphysica. Deus autem solus est actus purus, omnem

potentiam passivam, cui reliquæ creaturæ sub-
jectæ, excludens. Non itaqve constat ex ma-
teria & forma, sed est simplex & singularis. In
creaturis autem ex collectione individuorum
fit univèrsale. Est præterea causa omnium re-
rum, à cujus providentia omnia gubernantur,
nec fiunt fato, casu vel fortuitò. Manent ta-
men contingentia; ipse autem necessario exi-
stit. (8) 45.

§. 13. (2) Ad contemplationem nostram per-
tinent *corpora naturalia*, de quibus tractationem
alias suscipit Physicus. Sunt autem illa com-
posita ex materia sua & forma, quæ faciunt, ut
res sint ejusmodi substantiæ, in quibus hærent
affectiones & accidentia. (4) 53.

§. 14. *Compositio* autem fit, quando res per-
plexæ ordine suo colliguntur, congregantur,
fit acervus, additur & adjicitur aliquid, ut fiat
augmentatio, concinnantur & junguntur,
ut fiat fasciculus, alligatur aliquid, ut adhæreat,
oblinitur, convolvitur, cingitur, circumdatur,
vincitur, colligatur vinculis, cui contrarium
solvere, laxare; coarctatur, comprimitur, ut
concresecat (2) 57.

§. 15. Exinde res fit *extensa* & quanta, habens
certam staturam, ut sit vel magna parva, longa
brevis, alta, ut emineat, lata & profunda ob-
densitatem & crassitiem, ut tumescat. Exinde
est dura, gravis, ut sit oneri. Ex compositione
sunt etiam affectiones quædam, nempe subtili-
tas, raritas, viscositas, friabilitas, ut res tactu
sit mollis, lævis, lubrica, lenta (3) 59.

§. 16. Ex quantitate resultat certa *forma*, ut

RES

res sit quadrata, angularis, habeat latera, in ea medium, sit rotunda. Res formam nacta est totum, perfectum, habens certam naturam & temperamentum, erga alias res vel antipathiam vel sympathiam. [3] 62.

§. 17. Res sic preparatae manent *firma*, constantes nec sunt vanae. Natura autem diversa, facit rerum varietatem, ut res differant, quae tamen interdum similes. [1] 65.

§. 18. Rerum autem *vicisitudo* facit, ut forma saepius tollatur, dum res vel mutatur, quod fit, quando extenditur sive dilatatur, politur, acuitur, excinditur, circinatur, dolatur, sculpi- tur. [1] 66.

§. 19. Vel res *dividitur* & una pars separatur atque segregatur per diminutionem, decerpendo, quando frangitur, diffringitur, rumpitur, disrumpitur, laceratur, secatur, abscinditur aliquid, amputatur, dissecatur, succiditur, finditur, transfoditur, fit foramen. [2] 67.

§. 20. Vel res *alteratur*, quando mollitur, rarefit, coquitur, dissolvitur, liqvescit, conflatur, exhalat, miscetur, fermentatur, contunditur, comminuitur, atteritur; à vi interna, quando putrescit, emarescit, corrumpitur, ut tamen aliquid reliquum maneat. [3] 69.

§. 21. Complexus autem omnium corporum dicitur *mundus*, cujus superior pars caelum, continens corpora caelestia, Solem, Lunam; quae patiuntur eclipses, planetas errantes per zodiacum, cum reliquis stellis & sideribus, de quibus agit Astronomia & Genethliaci [5] 72.

§. 22. Haec inferiora autem, quae in terra
B § sunt

sunt, constant ex *corporibus simplicibus* sive atomis & minutissimis particulis, ex quibus componuntur elementa. (2) 77.

§. 23. Sunt hæc *ignis*, qui exsiccat, torrefacit, calefacit, ut res caleat, ferveat, æstuet, adurit, incendit, ut res ardeat & exardeat, excitat flammam, scintillas, fumum; comburit, relinquit torres, prunas, cineres. *Meteora* ignita fax, stella cadens. (3) 79.

§. 24. *Aër* agitated est ventus, qui vehementius flans, est procella, turbo. Venti alias sunt *Eurus*, *Zephyrus*, *Auster*, *Boreas*. (3) 82.

§. 25. *Aqua* est frigida & humectat, frigore condensatur, & fit glacies. Reperitur in puteis, cisternis, stagnis, paludibus, thermis, scaturit ex fontibus, per fluvios fluit, qui motus facit spumas. Fluvii congregantur in mari, quod habet sinus, freta, vortices, fluxum ac refluxum, inundat interdum, unde diluvium. (5) 85.

§. 26. Ex aqua oritur *Vapor*, nebula, pruina, ros, nubes, in qua iris. Nubes resolvitur in pluvias stillantes per guttas, nivem, grandinem. Inde sæpe est tempestas cum fulmine. Aquam haurimus, exprimimus, fundimus, eam aspergimus, tingimus, in ea submergimus. (3) 88.

§. 27. In *terra*, quæ terræ motibus obnoxia, habentur arena, pulvis, gleba, cænum, lapides, scopuli, gemæ, margarita, corallia, vitrum. (5) 91.

§. 28. Terra communiter est *plana* & campus. Tumuli autem in ea faciunt montes oppositos vallibus, in quibus speluncæ. Terra mari cincta est insula. (2) 96.

§. 29. Ex *Metalli* fodinis effodiuntur *Metalla*,
æS,

æs, plumbum, ferrum, Chalybs, stannum, cuprum, orichalcum, argentum, aurum Alchymistarum cura, Mercurius. Mineralia, creta, calx, bitumen, sulphur. (3) 98.

§. 30. In terra *progerminant* sive crescunt animam vegetantem habentes plantæ ex semine, ex quo radix succos attrahens, ut planta nutritur & augeatur, caulis & culmus. Plantæ interdum ferunt fructus suo tempore maturescentes, transplantantur, extirpantur. (2) 101.

§. 31. Sunt autem *planta* vel herba sive graminum in pratis generatum, juncus, urtica, carduus, fungi. Vel herba odorata hyssopus, ruta, absinthium. Vel olera, lactuca, brassica, cepe, cucumeres, rapæ. (2) 103.

§. 32. Vel Flores, viola, rosa, lilium, tulipa, aloe, lilium convallium. Vel frumentum, habens spicam, aristam, grana, stramen, stipulas. Est hoc triticum, siligo, hordeum, avena, milium, legumina, pisa, fabæ. Vel frutices sive virgulta, fraga, sentes, spinæ, vitis, uvas proferens. (3) 105.

§. 33. Vel *arbores* habentes truncum & lignum, ex quo fiunt asseres, quodque exsudat resinam; corticem, ramos, folia. Patiuntur arbores surculorum insertionem (2) 108.

§. 34. Species arborum *Cerasus*, prunus, morus, ficus, pirus, malus, nux, castanea. In sylvis crescunt laurus, quercus, fagus, abies, pinus, tilia, populus, ebenus. (3) 110.

§. 35. *Animalia* præter vitam habent etiam facultatem sese movendi & sentiendi. Sensus autem externos pro modo perceptionis dividim9. Tactus, olfactus, auditus semper percipiunt,
non

non ita visus & gustus. Sensus interni: sensus communis, phantasia & memoria. Sensus sequitur appetitus cibi, potus & Veneris. [3] 113.

§. 36. Sunt animalia vel aquatilia sive *pisces* instructi squamis & pinnis, ut haleces, carpio-nes, salmones, angvillæ, balenæ, conchæ, cancri. Aluntur in piscinis vel mari. [3] 116.

§. 37. *Aves* teguntur pennis, alis volant, habitant in nidis, excludunt pullos. Sunt gallus, anser, pavo, columba, luscinia, psittacus, cuculus, coturnix, perdix, ciconia, struthio, milvus, accipiter, aquila. [3] 119.

§. 38. *Insecta* musca, scarabeus, cicada, apis. Insecta terrestria vermes, pediculus, tineæ, formica, eruca, aranea, bombyx, scorpius, serpens, draco. [2] 122.

§. 39. *Pecora* sive bruta habent cornua, pelles, caudas. Sunt ovis lanam gerens, hircus cum capra, porcus, bos, ovis cum vitulo. Asinus, equus, camelus, elephas. Simia, canis, felis, mus. Rana, castor, crocodilus. Feræ, ut lepus, aper, cervus, vulpes, lupo, ursus, leo. [5] 124.

§. 40. Præstantissimum omnium animalium est *homo* habens præter animam vegetantem & sentientem etiam rationalem. [4] 129.

§. 41. Habent animalia corpus ex variis *partibus* constans. Sunt illæ ossa, in quibus medulla, dentes, quibus mordemus, spina, costæ, sanguis per venas & arterias fusus, in quo spiritus vitales. Nervi, caro distributa in musculos, quæ vel est pingvis & lardum, adeps, vel macilenta. Tegitur caro cute. [4] 133.

§. 42. Exinde sunt reliqua *membra*: caput, quod

quod habet in cranio cerebrum, & cingitur capillis, qui pectuntur, tondentur & decedentes canitiem monstrant. [3] 137.

§. 43. *Facies* siue vultus ostendit frontem aliquando corrugatam, tempora, oculos, in quibus pupilla. Hi vident res illustratas à claritate lucis, quæ efficitur candelis supra candelabrum positis, lucernis. Quod luci opponitur, umbram spargit. Absentia lucis sunt tenebræ [3] 140.

§. 44. Vident etiam restinctas colore vario, candidas, coeruleas, virides, fulvas, rubras, nigras. Colorum apta commixtio facit pulchritudinem & elegantiam, quam impediunt deformitas, maculæ. Fit etiam mixtio colorum per pictores imaginum. Res sæpius rasa fit splendida, nitida. [3] 143.

§. 45. Videmus aliquid in *speculo*, aspiciamus, prospiciamus, respiciamus. Oculorum crebra mutatio nictatio audit. Impeditur visus per coecitatem, & quando res evanescit. [2] 146.

§. 46. *Auris* audit, auscultat sonos editos vel voce, ut gemitum, murmur, strepitum, fremitum, vociferationem: mugitum, hinnitum, sibilationem; vel dentibus, quibus frendemus; vel instrumentis, ut clangorem; vel pulsione. Aures vel obturantur vel impedimentum ponit surditates. [4] 148.

§. 47. *Nasus* odoratur res bene olentes & foetiditas. Os ornatum labiis tegit linguam lambentem & gustantem sapes dulces, acidos, amaros, acres, acerbos, austeros. [4] 152.

§. 48. *Malz* & mentum barba superbians, quæ

nova-

novacula raditur. Collum, brachia, manus in-
structa digitis, explicans se in palmam & con-
trahens in pugnum; contrectans, tangens,
palpans, apprehendens, amplectens, capiens,
continens, retinens. (3) 159.

§. 49. In anteriore parte est *pectus* continens
mammam, & cum ventre, qui umbilicum habet,
faciens sinum sive gremium. In tergo est cer-
vix, ala, humerus, gibbus, femur, lumbi,
anus, cauda. Inde sunt pudenda, pedes, qui-
bus calcamus, claudicamus, in quibus genua.
(3) 159.

§. 50. *Partes interiores*: palatum, guttur, fauces,
intestina, cor, jecur, pulmo, ventriculus, ve-
sica. [3] 162.

§. 51. Ad vitam animalia perveniunt *creatione*,
conceptione seminis, partione & generatione,
quæ interdum gemellos & prolem numerosam,
nonnunquam abortum & monstra profert, dat-
que nobis natalem & ortum. Quod recens in-
cipit, novum est. Oritur aliquid subito, ex in-
opinato & improvise, tempestive, raro. [4] 165.

§. 52. Corpus sic vitam consecutum *respirat*,
anhelat, habet operationem sensuum, dum vi-
gilat. Quando autem quiescit & dormit, stertit,
patitur insomnia, donec evigilet vel excite-
tur. [3] 169.

§. 53. Patitur corpus *sternutationem*, ructum,
flatum ventris, vomitum. Excernit mucum,
salivam, urinam, stercus. [2] 172.

§. 54. Res sunt in *loco*. Hic vel planus, pro-
fundus, abyssus, habet fines, limites, est vacuus
vel plenus, angustus, procul sive distans. Sunt

cer-

certæ plagæ, oriens, occidens, meridies, septentrio. (2) 174.

§. 55. *Movetur* aliquid è loco in locum, dum projicitur, spargitur, ventilatur, quassatur, dispergitur, sternitur, volvitur, tunditur, impellitur, ubi impingit & allidit, trahitur, ducitur, affertur, portatur. (2) 176.

§. 56. In loco res certum *situm* habet, dum ibi ponitur, tenetur, figitur & suspenditur, vel statuminatur, inicitur fulcro, quiescit, jacet, cubat, stat, sedet, relinquitur ibi, ut supersit vestigium. Vacillat, nutat, titubat, inclinatur, incurvat, flectit se, fit prona, curva, se levat, erigit, surgit. (2) 178.

§. 57. E loco aliquid *auffertur*, dum amovetur, tollitur, evellitur, ejicitur, depellitur, labitur atque decedit. (2) 180.

§. 58. Durant res per *tempus*, quod vel præsens, nunc, hodie, vel præteritum, quo antiquitas vixit & futurum. Dividitur in momenta, horas, dies, divisos in tempus matutinum, diluculum, pomeridianum, nocturnum, menses, annos, quorum partes, ver, æstas, autumnus, hiems. (3) 182.

§. 59. Computatur tempus per diversas *æras*, quod chronologia docet. Tempus absque fine est æternitas. A tempore, quo quis vivit, est diversa ætas, ut alii sint infantes, pueri, adolescententes, viri, senes. (3) 185.

§. 60. Quæ res ætatem suam peregit, expirat, occidit, moritur, quæ mors per *αυτοχειριαν* & homicidium attrahitur: consumitur, deficit, interit, perit, destruitur. [2] 188.

§. 61.

§. 61. Vidimus hactenus intellectum, & quæ ipsi obijciuntur. Sequitur jam altera facultas animæ nostræ, nempe *Voluntas*, quæ volumus bonum, quod finis noster & perfectio nostra; renuimusque malum. De bonis intellectus, quæ sunt virtutes intellectuales; item de bonis corporis, quæ sunt accidentia & perfectiones ejus, supra jam actum. Hic loci explicanda venient bona voluntatis, id est, virtutes morales; quæ sunt firmum propositum nos erga reliqua bona (divitias, honores, voluptates) nec non erga mala recte & secundum leges gerendi. Leges enim volunt, ut cuique sua bonitas conferatur, collata augeatur atque conservetur, malaque vel avertantur vel recte ferantur. Bonum igitur habetur omne utile, cujus est pretium aliquod, omne honestum, decorum, conveniens, omne jucundum, quod gratum acceptumque est: in quo salus ipsa recumbit. Bonum præstantissimum est Summum. Id affectus in statu beatitudinis esse prædicatur, est tranquillus, securus, quod hominibus in aureo seculo contingebat. [10] 190.

§. 62. Bonum autem movet *appetitum* nostrum sive inclinationes, quæ sunt secundum indolem, & affectus sive perturbationes animi. [3] 200.

§. 63. Si *placet* nobis amamus illud non libidine & cupiditate inordinata: sed sponte non invito, pro libertate arbitrii eligimus, intendimus, proponimus, decernimus, desideramus, expectamus. [4] 203.

§. 64. Hinc ipsa *Machinatio*, actio, executio. Hæc vel *facilium* vel *difficilium*, *possibilium* tamen.

tamen. Impossibilia enim hominibus, sunt per
sola miracula. [6] 207.

§. 65. Actio autem *incipit*, & habet princi-
pium, continuatur cum assiduitate & constan-
tia, si res bene succedit. In ea sumus festinan-
tes & celeres vel tardi, morantes, remissi. [3] 213.

§. 66. Quandoque interrumpitur, impeditur,
differtur aut plane omittitur & cessamus ab ea.
Tandem absolvitur, sortitur finem, res fit per-
fecta, habet suum eventum. Inde est opus &
res gesta, de qua historia. [3] 216.

§. 67. Requiritur autem ad actionem *potentia*,
vis, robur, vegetudo carens infirmitate. Porro
aptitudo, conatus, audacia, opera, cura, indu-
stria, vigilantia, alacritas, solertia, fervor, ob-
firmatio animi. [3] 219.

§. 68. (2) *Virtus*, de qua in Ethica, docens re-
rum usum, ne iis abutamur, monens, ut obser-
vemus modum & mediocritatem, caveamusque
nimium considerantes circumstantias. [8] 222.

§. 69. Docet præterea *cognitionem nostræ* ha-
bere, imperium in nos ipsos exercere, ne simus
Φίλαντοι. Qui hanc possidet, est vir bonus,
pius, sanctus, fugiens hypocrisim. In hac proxi-
mus ædificandus, & si ab ea aberravit, emen-
dandus, corrigendus. [4] 230.

§. 70. (3) *Prudentia* & cautio fugiens calli-
ditatem, temeritatem, simplicitatem, stulti-
tiam. [3] 234.

§. 71. Actiones nostras *adjuvat* benedictio
divina, cui adversa maledictio, imprecatio.
Magia autem cum omnibus præstigiis & geniiis
nihil valet, nihil sagæ. Juvant porro affve-
factio,

factio, exercitatio, opportunitas, occasio. (4)
237.

§. 72. Ad bonum obtinendum adiumento sunt *Patroni* nos commendantes, preces non metuentes repulsam, vota & optationes. (3) 241.

§. 73. Incitant ad actionem *Timor Dei*, lex, quam moderatur æquitas. Hæc præcipit, imperat, jubet, cogit ad obedientiam, ne simus refractarii. Si quis tamen ab ea excipitur, est privilegium. Instar legis est consuetudo. (6) 244.

§. 74. *Quæ permissa sunt*, licita nec prohibita, agere possumus. Ulterius incitant signa & omina, divinationes per oracula editæ. (3)
250.

§. 75. Impellit & *conscientia*, auctoritas aliorum, exemplum, imitatio, consilium, admonitio, blandimentum, promissio, seductio, pretextus. (4) 253.

§. 76. Consequens *actionis* est *finis* ejus, ob quem instituitur, nempe omne bonum: ut scilicet homines illam approbent, nobis imputent, bonum inde habeamus testimonium, laudem inde consequamur, præmium, quæstum, lucrum. (3) 257.

§. 77. De bono, quod adepti sumus, *gaudemus*, in eo spem ponimus. In aliis quando est, excitat favorem, gratulationem, nonnunquam indignationem, invidiam. (3) 260.

§. 78. Jam species bonorum enumerandæ erunt. Maxime permovent hominem *divitiæ*, res familiaris, possessiones & proprietates, dominia, potentia, si habeant thesauros reconditos, omniqve copia affluent. Tunc utuntur fortunâ secundâ & felices sunt, commodaqve & utilitates inde percipiunt. (6) 263.

§. 79.

§. 79. *Modus divitias acquirendi* mirum in modum variat. accipimus eas vel per successionem, hereditatem, testamenta, inventionem, sortes. (3) 269.

§. 80. Modus optimus est per *commercia*, quæ fiunt per mercaturam, quando mercator merces proponit atque vendit in nundinis, foro, tabernis: alter autem emit vel paratâ pecuniâ & monetâ, vel permutatione vel mutui acceptione. (3) 272.

§. 81. Tunc evadimus *debitores* ob debita, quæ solvenda, & exiguntur à creditore, Haud raro sponsores interponimus, obligationes vel pignus. Pecunia interdum sumitur à fœneratoribus, qui usuras capiunt. Lucrum denique est ex eo commercii genere, quod vocatur depositio rei, quæ justo tempore repeti potest, & locatio. (3) 275.

§. 82. Ut autem *commercia* exacte fiant, res *numerantur*, an unæ vel multæ, mensurantur, ponderantur, quo facit *mathesis*. Instituuntur propter ea profectioes, itinera, peregrinationes. (4) 278

§. 83. Imus autem in *via* vel pedibus vel curru vehimur, vel equo. Ambulamus, currimus, repimus, serpimus, ascendimus, descendimus. (2) 282.

§. 84. *Eximus* tenentes baculum, abimus, decedimus, expellimur, absumus, progredimur. Comites ducunt nos, vel aliquis præcedit vel occurrat nobis, vel sequitur & persequitur, qui nos agitat, quem fugimus, donec nos consequatur. (2) 284.

§. 85. Quandoque *declinamus* à viâ, erramus, vagamur, circumimus, transimus, appropinquamus, ad terminum, venimus, adventu nostro præsentem sumus, recipimur, divertimus, manemus. (2) 286.

§. 86. Quo ipsi venire non possumus, *mittimus* alios. Navibus navigamus, donec perveniamus in portum. [2] 288.

§. 87. Commercium dirigit *aequitas* iustitia nitens jure, cavens injustitiam & injurias: docens, quomodo contractus & pacta instituenda, quae interdum confirmantur juramento, quod per perjurium non violandum. [5] 290.

§. 88. Debemus in iis esse *candidi*, fidem servantes, non deceptores, fraudem intentantes, insidiis circumvenientes aut impostores. [3] 295.

§. 89. Divitias etiam afferunt *opificia* exercita ab artificibus variis, qui opus suum faciunt & laborant magnam cum diligentiam, fugientes otium & ignaviam, adeo, ut sudor haud raro exprimitur & fessi fiant. [3] 298.

§. 90. Hi *designant*, describunt, parant, fingunt, formant, aptant, emendant, renovant, idque variis instrumentis. [2] 301.

§. 91. Circa agros versantur *agricola* sive rustici, qui agros stercoreant, fodiunt, arant, ferunt aut plantas inserunt. Exinde fit frumentum, quod claudunt sepe. [2] 303.

§. 92. Gaudent adventante *messe*. Tunc domum devectum trituran, cribrant mittuntque ad molendinas. Pistor demum ex eo coquit panes, cerevisarius cerevisiam. [2] 305.

§. 93. Hortos colit *hortulanus*. Cura vinearum etiam rusticis propria, qui adventante vindemia vinum exprimant in torculari. [2] 307.

§. 94. Circa animalia versatur *cura pastoritia*, quae ut domentur, opus est restiarii, ephippiariis. Saginata mactantur à lanione. Cura etiam

etiam est circa apes, quæ conficiunt mel & ceram. [3] 309.

§. 95. Feras *venamur*, aves capit auceps laqueo, pisces piscator hamis, reti. Omnia tandem deferuntur ad cauponem. [2] 312.

§. 96. Domos parat *architectus*, qui utitur veste, regula, perpendiculo, ferra, malleo, clavis. Ipsi præbet lapicida lapides, ferrarius ferrum. Pictor domui elegantiam addit. [3] 314.

§. 97. Vestes conficit *sartor* acu & nendo è panno, quem contexerat textor è filis, quæ fiunt in colo. Calceos conficit sutor. [2] 317.

§. 98. Instrumenta varia parant *figulus*, doctarius, arcularius, carpentarius, bibliopegus. [2] 317.

§. 99. Acquisitæ opes *custodiantur* & conserventur per parsimoniam & frugalitatem, iis contenti simus & *ἀνταρξείῃς*, alieni à fastidio rerum præsentium. Fugiendus amor divitiarum nimius, avaritia, tenacitas, sordities. [5] 321.

§. 100. *Communicantur* per beneficentiam & liberalitatem, gratificationem, traditionem, donationem, quam antecedit promissio. Elemosynæ dantur pauperibus. His, qui fruitur, beneficium accipit, pro quo opus gratitudine & compensatione. [5] 326.

§. 101. *Amittuntur* per prodigalitatem & luxum. Item per furta & latrocinia. [3] 331.

§. 102. *Honor* hominem valde afficit. Est ex bono aliquo nobis inexistente, ut ex nobilitate generis, quando majores per longam genealogiam

giam enarrantur, vel ex potentia vel virtute & rebus gestis vel officio, quod gerimus, conferente dignitatem & titulos. (6) 334.

§. 103. Hoc bonum animadvertens *homines amant nos*, apud ipsos sumus in gratia, sunt erga nos benevoli, nobis faventes, libenter nobiscum conversantur. (3) 340.

§. 104. Debent autem conversantes esse *virtutum homileticarum* studiosi, humani, comes, non tamen adulationi operam dare, ut sint parasiti. Odio præterea habeant *μικροψυχία* & morositatem. (3) 343.

§. 105. (2) Debent esse *bonis moribus*, per quos homo se aliorum ingenio accommodat & communi vivendi ratione utitur, nec est singularis. Nulla itaque sit in conversantibus rusticitas, in gestibus observetur gravitas. (3) 346.

§. 106. (3) Debent esse *eloquentes*. Loquimur autem lingvâ verbâ & voces formante, quæ conjunctim pronuntiatæ faciunt sermonem, qui si longus oratio est, quâ formare docet Rhetorica, si nimis clarus, clamor, quem reddit echo. (3) 349

§. 107. Loquentes ad præsentem *salutamus* vel valedicimus, affirmamus, negamus, interrogamus & respondemus, narramus. Ad absentes mittimus epistolas. (3) 352.

§. 108. Loquimur *sententias*, proverbia, arcana, secreta: & ludicra, jocos, quos regit urbanitas, poëmata, fabulas, parabolas, ænigmata. (3) 355.

§. 109. Sermones dirigit *Veritas* sive veracitas, quam qui affert, ei credimus, absque tamen credulitate. Veritatem non prodit, qui celat, simulat & dissimulat: item falsiloquus & mendacia pro-

proferens. (2) Sermones moderatur taciturnitas & tempestivum silentium, ne simus loquaces, garruli. [3] 358.

§. 110. (4) Conversantes *concordiam* debent servare, execrantes certamina, lites, rixas, contentiones, duella, aut ortis iisdem statim querere reconciliationem. [3] 361.

§. 111. Quando jam in conversatione bona nostra homines animadverterunt, *societatem* nobiscum colunt, utpote à quibus & ipsi omnia bona expectant, se nobis subjiciant, imperiumque nobis deferunt. Inde ordo inter homines, diversi status & conditiones, quæ tollunt æqualitatem. [3] 364.

§. 112. Omnis igitur honor obvenit in societate, quam non colunt *solitudine* & desertis delectati. [1] 367.

§. 113. Societates sunt ob certa *negotia* conficienda & communionem quorundam bonorum. Societates majores ob bonum & salutem publicam. [2] 368.

§. 114. Ut hæc facta tecta maneat, *eliguntur* vel interdum parentibus decedentibus succedunt in rep. monarchica Imperatores, Reges, Principes, Comites. Interdum resp. Aristocratice & Democratice gubernatur. [5] 370.

§. 115. Imperatoribus confertur *administratio reip.* summum imperium sive majestas & magna potentia: indicata per certa insignia, dum coronam & sceptrum gestant, in thronoq; sedent. Qui sua potentia abutitur, tyrannus audit. [4] 375

§. 116. Administrationem reip. gerit imperans per suos *vicarios*, ministros cæterosq; aulicos in

aula degentes. His conferuntur varia officia, de quibus ratio reddenda, ob quorum multipliciter exactioremque curam uni à latere ponuntur collegæ. (3) 379.

§. 117. Sunt hi ministri *Cancellarii*, consilarii, scribæ, satellites. Regionibus dat præfectos, in civitatibus est certus magistratus & senatus in curia conveniens, in quo præcipua auctoritas est consulum. Quando res magna agenda, convocantur comitia. (4) 382.

§. 118. Ad exteros *legati* mittuntur, cum quibus & fœdera coluntur. (2) 386.

§. 119. Correlatum hujus potentia est resp. civitas, in qua cives, subditi, privati, vulgus. Hi habitant vel in pagis, ubi villæ, vel urbibus cinctis muro, turribus, arcibus fossisque, quibus pontes insternuntur. Populosæ urbes emittunt etiam colonias. Vel habitant in diversis regionibus, insulis, & sunt diversi populi, barbari, Europæi, Asiatici, Africani, Americani. (5) 388.

§. 120. Debent omnes juxta *homagium*, quod præstiterunt, obedientiam, quam si excedunt, deficiunt, seditiones movent [2] tributa & vectigalia, quæ conduntur in ærario. De his omnibus agit Politica. (3) 393.

§. 121. Ob vitam commodiorem est etiam *societas conjugal* sive conjugium, in quo simul aliqua honoris species locum habet. (1) 396.

§. 122. Quando itaque *vir* videt pulchritudinem virginis sexu à se differentis, concipit amorem, quem declarat per oscula, amplexationes, petendo desponsationem & sponsalia, unde

unde fit sponsus, illa sponsa. Per nuptias ille
fit maritus, hæc uxor dotem viro afferens.
Mulieres nonnunquam per vim rapiuntur. (3)

397.

§. 123. Conservatur conjugium per *verecun-*
diam, pudicitiam, castitatem. Adversus ei Eu-
nuchorum status, cœlibatus, viduitas, polyga-
mia, zelotypia, datio libelli repudii, adulterium,
impudicitia, impudentia, obscœnitas, vagæ li-
bidines, amores meretricum, de quibus na-
scuntur spurii, incestus. (3) 400.

§. 124. *Conjugium fœcundum* sterili oppositum
reddit nos parentes, patrem, matrem, avum,
vitricum, novercam. Profert hæc liberos, fi-
lios & filias, qui inter se sunt fratres & sorores.
Ex liberis procedunt posterii. Præter genera-
tos filios habemus etiam adoptatos. (3) 403.

§. 125. Est in parentibus quædam *Φιλαγοργία*,
quæ liberos lactant, iis nutrices adjungunt,
educant indulgentque aliqvantulum, pro qui-
bus beneficiis ipsis debetur pietas. Orphanis à
magistratu constituuntur tutores. (3) 406.

§. 126. Conjugium facit *affinitates*, ut quis sit
gener, socer, nurus, levir: & consanguinita-
tem sive cognationem ut quis sit patruus, avuni-
culus, amita. (2) 409.

§. 127. Conjuges & liberi constituunt *fami-*
liam, ob cujus usum est quædam societatis spe-
cies, quam facit dominus sive herus & servus
sive ancilla. Hi non sunt in libertate. Eundem
in finem adhibet paterfamilias quoque merce-
narios. (3) 411.

§. 128. Est quoque societas eorum, qui non

C 5

in

in una domo habitant & se invicem amant vel ob virtutem & vocatur *amicitia*, quam nobiscum non colunt adversarii, inimici, hostes. [2] 4 I 4.

§. 129. Vel amant se ob habitationem continuam, ut *vicini*, vel ob communem patriam, ut populares, vel ob communem vitam, ut hospites, erga quos hospitales nos præbemus, vel ob Christianissimum, & sic unusquisque est proximus noster. [3] 4 I 6.

§. 130. Videamus porro, quid honorem sequatur. Est illud *bona existimatio*, bona fama. Honoratos laudamus celebramus, reveremur, iis auctoritatem tribuimus & tantum non adoramus. Exinde est gloria & claritas, quæ etiam post mortem propagatur per honestam sepulturam, statuas, monumenta, epitaphia. [3] 4 I 9.

§. 131. Honores moderatur *studium bonæ famæ* modestia, contemptus honoris, humilitas. Nimum eos averfatur pusillanimitas. Honores nimios affectat superbia, arrogantia, gloriatio, jactantia, ostentatio. [3] 4 2 2.

§. 132. Honore carent homines *viles*, leves & infames, quos contemnimus, irridemus, quibus illudimus, quos subsannamus, calumniatur, conviciis atque contumeliis proscindimus, per famosos libellos distrahimus. [3] 4 2 5.

§. 133. Tertium genus bonorum constituunt *voluptates*, quæ tanquam bonum jucundum nobis sese sistunt, & habent quandam recreationem abstergentem molestias. [4] 4 2 8.

§. 134. Quando nos urget *fames* & jejunavimus per tempus, aut quando sitimus, necessarium est
est

est nutrimentum, annona, victus, cibus, quem manducemus & edamus. Animalibus etiam debetur suum pabulum. [2] 432.

§. 135. Cibi autem varii. Ex farina fit *panis* fermento addito aut placentia. Plantæ suppeditant olera, aromata, oleum: Animalia viva, ova, lac, caseos, maçtata, carnem, quæ vel super focum coquitur in olla, aheno, crate, vel affatur in veru, quæ est supellex culinaria. [3] 434.

§. 136. Hi cibi tandem ad *mensam* in canistris apportantur, in catinis apponuntur, ex quibus cochlearibus & cultris aliquid depromitur. Hæc supellex mensaria. [1] 437.

§. 137. *Potus* bibitur & absorbetur. Consistit in succis vino, cerevisia, aceto. Conditur in doliis, utribus, lagenis: sumitur ex urceo, vitro, poculo, calice. [3] 438.

§. 138. Sumim⁹ cibū *prudentes*, cœnantes, convivia celebrantes, ad quæ amicos invitam⁹. [2] 441

§. 139. Edendum ad *satietaem*, ut tamen servemus temperantiam, sobrietatem, abstinentiam, quam, qui supergreditur, est epulo, vorax, ebriosus, luxuriæ operam dans. [5] 443.

§. 140. Ad animum recreandum faciunt *spectacula*, comœdiæ in theatris propositæ. Aures delectationem capiunt ex musica, quando vel hymni cantantur, vel instrumentis musicis canitur, qualia fides, citharæ, tibiæ, buccinæ, organa. [4] 448.

§. 141. Corpus recreant *ambulationes* in locis amœnis, natationes, saltationes, chori, luctæ, digladiationes in palæstra. [4] 452.

§. 142. Otium nonnunquam affert molestias.

Ut

Ut ergo tempus fallamus, utimur *ludis*, *alea*.
(2) 456.

§. 143. Voluptas vult omnia esse culta & *elegancia*, servatqve munditiam & puritatem. Proinde sordes & pollutiones lavamus in balneis sinegmate post nos abstergimus. Facies fucoinungitur, tonsor barbam radit, scopis everrimus. (3) 458.

§. 144. Cum autem nascamur *nudi*, monet ut nos tegamus, & induamur vestibus, habitu & ornatu. Sunt hæ lineæ, laneæ, è panno, byssinæ, holosericæ, purpureæ. (3) 461.

§. 145. Nomina vestium: pileus, pallium, tunica, marsupium, calceus. Sertum, torques, annulus, cingulum, balteus. (2) 464.

§. 146. Commodè habitaturis de apta quoque *domo* sive palatio prospiciendum, quod constat tecto, trabibus, columnis, parietibus, fenestris, janua, in qua cardo, fundamento. (3) 466.

§. 147. Porro constat *area*, vestibulo, porticibus, conclavibus, cœnaculo, ubi aulæa, scamna, fornax; cubiculo, ubi lecti, cunæ; cellis, horreis, torcularibus, stabulis, præsepibus, fimeto, latrina. (3) 469.

§. 148. *Supellex domestica*: Scalæ, funes, currepropter rotas ductiles. Quæ latere volumus, condimus, occultamus & reponimus in arca. Seram clavibus referamus, ut, quæ clausa sunt, aperiamus. (3) 472.

§. 149. Consideratis jam bonis etiam *mala* consideranda nobis sese quasi obtrudunt. Malum autem est ex absentia boni. Quot igitur bona, tot etiam mala. Malum hac ratione af-

fert

fert absentia divitiarum, honoris & voluptatis. Malis premimur, quando mortis aut bellis inquietamur. Mala quoque vitia intellectus & voluntatis, indeque orta peccata, quia filia matrem corruptam sequitur. Quædam tamen horum malorum jam supra considerata fuerunt. (2) 475.

§. 150. *Mala fortuna* dicuntur fortuna adversa, calamitas, miseria, ærumna. Consistunt in boni privatione, ut indigentia, paupertas, mendicitas, pernicies, nociva, damnum, incendium. (3) 477.

§. 151. Vel vocibus efferuntur, quæ indicant mali præsentiam, quando homines nobis *minantur*, insidiantur, persequuntur, incidimus in pericula, vim inferunt, injuriâ afficiunt, lædunt, affligunt, cruciant, percutiunt, vulnerant, opprimunt. Tunc patimur, martyrium subimus. (4) 480.

§. 152. *Mala corpori nostro contingentia, morbi* vocantur. Sunt hi vel in exterioribus corporis partibus, ut tumores, ulcera, scabies excitans pruritus, lepra, erysipelas, vulnera, quæ obliganda & patiuntur inflammationes, generant gangrænam, relinquunt cicatrices: rupturæ & luxationes membrorum, fracturæ, læsiones, motus, quando quis est claudus, & læsiones sensuum (3) 484.

§. 153. Corpus interius ferunt *Bulimia*, pica, *ἀνορεξία*, *ἀπεξία*, obstructions, fluxiones, diarrhœa: angina, podagra, scorbutum, palpitatione, febris, hæctica, cholera, icterus, tympanites, hydrops, phthisis, tabes, lethargus, deliqui-

liqviū animi, epilepsia, apoplexia, pestis, ve-
nenum. Morbi animi delirium & status, in quo
dæmoniāci. (2) 487.

§. 154. Afferunt morbi *infirmiātem*, debilita-
tē, dolores, quibus ut nos liberemus, advoca-
mus pharmacopolas, chirurgos, medicos, qui
præscribunt ungenta, remedia sarcotica, phæ-
nigmos sive vesicantia, salivantia, emollientia,
aperientia, errhina, vomitoria sive emetica, su-
dorifera sive diaphoretica, venæ sectiones, ex-
pectorantia, diuretica, purgantia sive cathar-
tica, narcotica, anodyna, alexipharmaca. Hi
quærant etiā panaceam, lapidem philosophi-
cum, ut sic sanitatem homini vel conseruent,
vel restituant. (2) 489.

§. 155. Corpori non solum sed etiā bonis ini-
micum *bellum* sive militia, orta ex dissensione
animorum, quæ efficit conspirationes, seditio-
nes, rebelliones, tumultus. Gerunt bellum ad-
versus nos hostes, cum quibus non habent
commercium neutrales. (3) 491.

§. 156. Bellaturi comparant *militēs* & exerci-
tus equestres ac pedestres. His præficiunt impe-
ratores & duces belli, centuriones, signiferos,
qui collocant eos in castris, instruunt armis,
galea, thorace, clypeo, gladiis, hastâ, sagittis
pharetrâ condendis, bombardis & tormentis.
(4) 496.

§. 157. Cum his *diripiunt*, prædas agunt, va-
stant agros, omniaque evertunt. Obsident
urbes, quas tandem occupant vel prælia com-
mittunt. (3) 500.

§. 158. Administrat hæc omnia *scientia rei mi-
litæ*.

liraris & fortitudo bellica, quæ jubet vigiliâs agere, exploratores emittit, insidias & stratagemata apparat, imperatores interdum colloquuntur: juvatur missis suppetiis, transfugis atque prodicione. (3) 503.

§. 159. Exitus præliorum vel *victoria* & sequens triumphus vel turpis fuga. Sic bellum redit ad inducias vel pacem, unde securitas. (3) 506.

§. 160. Movent hæc mala *abominationem*, terrorem, ut contremiscamus, suspicionem, formidinem, metum, cautelam & evitacionem. Præsente malo tædet nos ejus, fumus molles, tristes, dolemus, angimur, edimus luctum, gemitus, fletum, lacrymas, querimur, murmuramus, desperamus. (4) 509.

§. 161. Interdum sumus *tolerantes*, æquanimēs, patientiâ instructi, fortes, audaces, temerarii. (3) 513.

§. 162. Haud raro *confugimus ad alios*, apud quos miseriæ nostræ excitant miserationem & misericordiam, ut nos non relinqvant, perfugium præstent, consolentur, adsint nobis, opitulentur, defendant: redimant, liberent, salvent ac impofterum custodiant. (4) 516.

§. 163. *Malum culpa* est, quando turpe quid agimus, admittimus peccata, scelera, mala alteri inferimus, scandala damus. Procedunt hæc ex petulantia, lascivia, habitu vitiorum. (3) 520.

§. 164. *Offendunt bonos*, & iram odiumque ipsorum provocant. Causa defertur ad judicem,

cem, sceleratus inde evadit reus, indicitur va-
dimonium, instituitur iudicium, & processus
judicialis celebratur, qvi fieri debet secundum
iustitiam, qvam moderatur jurisprudencia. (3) 523

§. 165. *Accusator* ad delictum probandum ad-
hibet testes; reus examinatur quandoqve per
qvæstiones tormentarias, defendit se per advo-
catos, libellos supplices. (3) 526.

§. 166. Quando autem *confessus est*, res trans-
mittitur ad collegium iudicum, & tunc dam-
natur ad castigationem, pœnam & supplicium,
ut sicutio & talio de scelere sumatur. (2) 529.

§. 167. Utimur in puniendo *inreparatione*, re-
prehensione, correptione, exprobratione,
multâ, catenis & compedibus, carcere & capti-
vitate, ergastulo; verberibus, exilio, proscri-
ptione, publicatione bonorum. Vel sceleratus
â carnifice contumeliosâ morte afficitur, sub-
mergitur, suspenditur, lapidatur, decollatur,
comburitur. (4) 531.

§. 168. In pœnis spectatur *severitas*, pœnitet,
Zelus, crudelitas. (1) 535.

§. 169. Quem autem delicti *pudet*, pœnitet,
qvi innocens est, deprecatur, excusat, ad asyla
confugit, ei indulgemus, ignoscimus, condo-
namus, parcimus, remittimus, impune abit:
ei nos lenes, mansuetos & placabiles exhibe-
re, ei qve reconciliamur. (5) 536.

PARS SECUNDA TITULORUM

exhibet

Theses Titulorum Theologicorum.

§. 1.

IN Theologia consideratio nostra à *Deo* incipiat necesse est, qui Spiritus à se ipso existens, in essentia unus, in Personis Trinus, Pater, Filius & Spiritus S. competunt ei attributa, est infinitus, æternus. (6) 541.

§. 2. Summè *beatus*, quam beatitudinem communicat per benignitatem suam. Ex ea perfecta omnia opera ejus, ad extra, interdum certæ Personæ appropriata, quæ per omnipotentiam patrantur significatam per halitum, digitum, brachium Dei. (3) 547.

§. 3. *Creat mundum* & res eo contentas, quarum egregius ordo, & sunt in usum hominum. Ipse tamen magnus super omnes creaturas. (3) 550.

§. 4. Est *omnipræsens* & omniscius, habet oculos late dispicientes, faciem cuncta intuentem. (3) 553.

§. 5. *Delectatur in operibus suis*, curat ea, præscit omnia & providet rebus non tamen per factum. Decernit multa de rebus. Sustentat atq; conservat omnia, eaque gubernat summâ cum majestate tanquam Rex in regno suo. (3) 556.

§. 6. Præcipue *amat homines*, format eos in utero, multa exhibet beneficia, auget bona, promittit multa, in quo verax. (6) 559.

§. 7. Ex terra *facit progerminare fruges*, dat benignas tempestates, pacem, quietem, custodi-

D

à malc

à malo per Angelos suos, quos revereri debemus. (3) 565.

§. 8. *Unicuique specialiter sua dona dat.* Vocat ad certum officium, cumulat bonis animi & corporis, dat sanitatem, sapientiam, gubernat cogitata. (3) 568.

§. 9. *Adjuvat homines infinitâ suâ potentiâ,* benedicit iis, largitur successum, lætificat, exaudit, ad ordinem naturæ non alligatus sed facit miracula. (3) 571.

§. 10. *Magna illa dona non ostendunt Christianum,* iis recte utendum, non abutendum; culpâ nostrâ inutilia fiunt. Vitam certis metis determinat. (2) 574.

§. 11. *Condidit Deus hominem ad vitam eternam* in statu integritatis artificiosissime & sapientissime, ita ut sit nobilissima creatura. Dedit ipsi animam rationem, addidit imaginem suam, ut esset bonus, sanctus, nunquam fuit in statu purorum naturalium, collocavit eum in paradiso. (3) 576.

§. 12. *Adam autem lapsus est & contraxit peccatum originis,* in quo nascimur. Per peccatum homo valde corruptus & depravatus est, factus servus peccati. Hic est status peccati. (3) 579.

§. 13. *Inscius rerum magnarum,* ratio ejus cœca, nullas habet vires in rebus divinis, magna ejus infirmitas, facilis lapsus in errores. (3) 582.

§. 14. *Recedit à Deo,* totus est caro, cogitationes malæ dominantur in ipso, concupiscentia & cupiditates irritant eum ad actiones malas externas, ubi considerata generatio peccati. (3) 585.

§. 15. *Sequitur delectationes mundi,* carnis, &
ocul-

oculorum, amat se ipsum, qui amor præfert hominem Deo, amat honorem proprium, mundum, creaturas, est hypocrita. Maximum peccatum est illud in Spiritum S. (3) 588.

§. 16. *Undique peccatorum convincitur*; peccamus in juventute, labimur quotidie, participamus de alienis peccatis. (2) 591.

§. 17. *Tentat nos ad peccandum Diabolus*, mundus pessimus, caro, Christi graciosus adventus ad peccandum trahitur. (2) 593.

§. 18. *In peccando hominem retinent teneritudo animi*, pigritia, securitas, obduratio, pertinacia, neglectio Dei & desertio, excoecatio. (3) 595.

§. 19. *Hinc reatum* contrahit, magna est turpitudine magnunqve periculum operum carnis, impediunt progressum Christianismi, dant scandala. (2) 598.

§. 20. *Offendunt Deum*, qui hostis peccati, irascitur ei, punit peccata. (2) 600.

§. 21. *Maxima inde miseria* in hac lacrymarum valle, maledictio divina, mundi vanitas, curarum & laborum multitudo, fortunæ inconstantia, præsentis vitæ fugacitas, desperatio, infelix impiorum exitus. (2) 602.

§. 22. *Inde etiam mors*, novissimum hominis. Hæc interdum præmatura & subitanea, quam propterea considerare, & ad eam nos præparare, imo desiderare & haud inviti ad eam ire debemus. (4) 604.

§. 23. *Multa sunt solatia contra eam* & maxime in agone mortis. Post mortem homo sepeliendus. Mortem sequitur itatus animæ separata. (2) 608.

§. 24. *Sub finem seculorum tempora erunt pessima*, florebit regnum Ante-Christi, tandem omnes creaturæ interiebunt, & consummatio seculi sequetur. [3] 610.

§. 25. *Resurgent dein homines* & comparebunt coram iudicio, ad quod & Christus veniet, instituens processum iudiciale; libros aperiet, rationem exiget, secundum iustitiam retribuet. Ad hoc nos parare debemus. [5] 613.

§. 26. *Reprobi* ob incredulitatem *consciuntur in infernum*, ubi pœnæ gravitas & æternitas, ad quem quotidie descendendum. Non datur purgatorium. [4] 618.

§. 27. *His peccantibus*, Deus tamen *exhibet gratiam* suam, est patiens, clemens, misericors, amat pios, nec est tyrannus. Exhibet se ut summum Bonum, summum amorem & pulchritudinem. [3] 622.

§. 28. *Eligit aliquos* ac prædestinat non absoluto decreto ad vitam æternam, regnum gloriæ, cœnam agni, cœlum. [5] 625.

§. 29. Hos *glorificat*, coronat; erit ibi in enarrabilis gloria & lætitia, visio Dei & Angelorum associatio. [3] 630.

§. 30. *Sequitur hoc beatum vita exitum*. Cura igitur salutis habenda, omnibusque votis expetendum, ut ad illam perveniamus. In cœlum quotidie ascendendum. [2] 633.

§. 31. *Vocavit ad eam beatitudinem gentes*, felices quod conversi ex paganismo. Vocat etiam nos, & sic salutem nostram promovet. [2] 635.

§. 32. Fit hoc per *verbum*, quod olim quidem per apparitiones & allocutiones manifestatum, hodie

hodie per revelationem in scriptura propositum extat, cujus merito insignis auctoritas. [4] 637.

§. 33. *In ea revelavit se & voluntatem suam sanctissimam, doctrinam & mandata Christi, veramque religionem, cujus servanda puritas.* [3] 641.

§. 34. *Proponit hæc religio pacta hominum cum Deo in V. & N. Testamentis, legem & Evangelium, pandens multa mysteria, ubi ratio vincenda.* [5] 644.

§. 35. *Proponitur hæc doctrina in Catechismo, Symbolis Apostolico, Augustana confessione, Formulâ concordiæ.* [1] 649.

§. 36. *Scripturam doctores debent interpretari juxta analogiam fidei, & prædicare in cœtibus sacris.* [3] 650.

§. 37. *Apud auditores requiritur studium verbi divini, frequentatio templorum, auditio attentata, lectio, crebra interrogatio, vitæ juxta illud institutio, ut non vivamus secundum bonas nostras intentiones & traditiones.* [3] 653.

§. 38. *Cauti & firmi esse debemus in religione, parati ad defensionem fidei & confessionem publicam.* [2] 656.

§. 39. *Per susceptionem verbi separamur ab infidelibus.* Non enim in omni religione salvamur. Non salvantur Athei, Ethnici colentes idola, Judæi Talmudi innixi, Mahumedani, Naturalistæ solum lumen rationis sequentes, cavendum etiam ab hæresi & dogmatibus heterodoxis. A fide desciscunt Apostatæ. [4] 658.

§. 40. *Dedit etiam Deus Sacramenta, in V. T.*

circumcisionem, quæ præfigurabat spiritua-
lem circumcisionem & agnum paschalem. (3)
662.

§. 41. In N. T. *Baptismus* est, in quo foedus ini-
tur, cujusque crebra debet esse recordatio. Eu-
charistia, ad quam opus præparatione & scruta-
tione cordis; item devotâ meditatione du-
rante synaxi & post eam, ne indignè de mensâ
Dei participemus. (5) 665.

§. 42. Verbum & Sacramenta proponuntur
in ecclesia, in cœtu & gente Dei, ubi communio
cœlestium bonorum, cujusque magna digni-
tas. (3) 670.

§. 43. *Membra ecclesie* sunt sancti viventes
(Mortui sunt membra triumphantis ecclesie)
laici, & clerici. Sunt ibi tres status. (2) 673.

§. 44. *Ministerium verbi* olim administrarunt
Patriarchæ, Prophetæ, Sacerdotes, Levitæ,
Apostoli, Patres, Episcopi, Pontifex, Mo-
nachi. (4) 675.

§. 45. *Ministri ecclesie Lutheranae*, habent in-
terdum adjunctos & adjutores. Confessus
eorum est senatus ecclesiasticus. Hi vocandi,
his manus imponendæ. (2) 679.

§. 46. *Officium Pastorum*: sint fideles, curent
pauperes, disciplinam ecclesiasticam; exerce-
ant censuram, excommunicent, anathemati-
zent, habeant concilia. (3) 681.

§. 47. In scholis *Præceptores discipulos erudiunt*.
Reliqui status magistratus & in statu œconomi-
co degentes: (2) 684.

§. 48. *Auditores reverentiam exhibeant Pastori-*
bus,

bus, dent aliquid, ut olim primitias decimas.
(3) 686.

§. 49. Sacra administrantur in *locis sacris* nulli profanandis. Judæi habuerunt tabernaculum, adyta, arcam fœderis; apud nos sunt templa, cœnobia, aræ, calices. (3) 689.

§. 50. Observantur in ecclesia *ceremonia*, ut inter Judæos sacrificia, festa, à quibus diversa festa Christianorum. Ceremoniæ sunt interdum adiaphora. (3) 692.

§. 51. *Ecclesia hæc est vera*, indiget reformatione, quando oriuntur abusus. (2) 695.

§. 52. *Deus eam conservat*, dat incrementa, excitat fautores, concedit pacem ecclesiasticam, defendit ecclesiam. (2) 697.

§. 53. Nonnunquam *persecutionibus* subjicitur, ut multi fiant martyres. Tunc edendæ Apologiæ. (4) 699.

§. 54. *Donat Deus nostri causa Christum*, de quo multæ in V. T. promissiones, qui debuit esse homo & Deus, verbum Dei, *α & ω*. (3) 703.

§. 55. Hic *amavit nos*, incarnatus est, naturæ personaliter unitæ, communicatio idiomatum facta, in humilem statum se detrusit, conceptus, natus. Nomen ejus Jesu. (4) 706.

§. 56. *Fuit humillimus*, mitissimus, patientissimus, exemplum præbuit hominibus, fuit Propheta, positus in signum contradictionis, rejectus à Judæis atque contemptus, tristitia & doloribus affectus. Passus, vulneratus, sanguinem fudit, deductus ad Calvariam, cruci-

fixus, mortuus & sepultus. In patiente Christo videmus peccata nostra, Dei iram, justitiam, amorem. (6) 710.

§. 57. Sic multa beneficia nobis exhibuit. Perfectam enim præstitit obedientiam, est noster Sacerdos, mediator, meritum ejus magnum, satisfecit pro nobis, redemit nos. (3) 716.

§. 58. Emundat nos à peccatis, est medicina spiritualis, per eum aditus ad Patrem, pii Christi connexi. Venit enim, ut salvaret homines, est fons & liber vitæ. In passione ergo ejus lætandum. (2) 719.

§. 59. Hinc sequitur *status majestatis*, in quo descendit ad infernum, resurrexit, ascendit, sedet ad dextram Dei Patris, fruitur gloria cælesti, administrat regnum suum, pro nobis intercedit. (3) 721.

§. 60. *Homines lapsi cum Deo reconciliandi & ad vitam æternam renovandi*. Multa sunt, quæ nos ad Deum trahunt, & conversionem nostram promovent. (2) 724.

§. 61. *Deus autem hominem duxit*, cujus magnus Zelus in convertendis hominibus. Homo nihil confert ad conversionem suam transitive sumtam, imo habet repugnantiam. Largitur itaque gratiam & Spiritum S. dat novas vires, conversionem expectat; tempus tamen gratiæ agnoscendum, actus pædagogici exercendi, nec pœnitentia differenda. (3) 726.

§. 62. Sic homo à malo recedit, agit pœnitentiam, resurgit spiritualiter dum respiscit, se probat, peccata agnoscit, eorû pudore ducitur, de his dolet, tristatur, lacrymat, contritionem sentit, confitetur. (4) 729.

§. 63.

§. 63. Tunc accedit ad Christum, fidem in eum habet, quæ licet debilis, non consistit tamen in sola opinione vel oris confessione, sed in constanti assensu & fiducia; solatia Evangelii ad se trahit, peccata fiducialiter deprecatur, infidelitatem fugit. Sic homo regeneratur. (4) 733.

§. 64. Deus dedit potestatem clavium, per quas absolvunt homines in terra: ipse remittit peccata. Sic homo justificatur. (3) 737.

§. 65. Hinc imago Dei restituitur & Satanæ aboletur, est homini pax cum Deo, in statu gratiæ ponitur, est gratus Deo, qui amat eum, est pater credentium, nos adoptat, efficit filios Abrahæ, sumus oves ejus. (3) 740.

§. 66. Dat nobis seipsum, unimur cum eo, nos inhabitat, cor nostrum templum Dei. Inde Spirituale conjugium & amicitia cum Deo. (3) 743.

§. 67. Ornat nos beneficiis spiritualibus, Spiritus S. ungit nos, illuminat, Deus lumen animæ, vivificamur, obsignat & reddit nos certos de salute. Nostri Deus curam gerit, dat benefactores & amicos, in bono custodit, ut simus constantes. Dat hæreditatem vitæ æternæ. (3) 746.

§. 68. Magna sanctorum singularitas, magna animæ perfectio, divitiæ, nobilitas, pulchritudo, magna gloria Christianorum, habent thesaurum internum. (2) 749.

§. 69. Habent sensum gratiæ & percipiunt summum Bonum in anima, lætantur in Deo & Jesu, delectantur & recreantur in eo, fruuntur vera quiete, celebrant sabbathum spirituale,

le, & solatum internum sentiunt, habent vim
Scripturæ. (3) 751.

§. 70. *Totos se voluntati Dei tradunt & com-
mittunt, sunt liberi & domini omnium, sunt
sacerdotes, desiderant res spirituales.* (2) 754.

§. 71. Conversionem & regenerationem se-
quitur *Renovatio* & quotidiana pœnitentia. Hæc
est verus Christianismus, virtus, pietas, probi-
tas, pia vita, quando Christo vivimus, in exer-
cicio Bonorum Operum stamus, peccata fugi-
mus, impietatem evitamus: inde comparatio
piorum & impiorum. (3) 756.

§. 72. *Præcipiuntur Bona Opera à voluntate Dei
in Decalogo proposita, unde oritur obedientia
Deo debita, officium hominis; quod vita
Christiana servitus. Modus juxta quem est
imitatio vitæ Christi, qui via & finis vitæ san-
ctæ.* (3) 759.

§. 73. *Instigat nos præterea conscientia, Christus
internè monens homines per allocutionem, ra-
tio exigenda, ubi Deus non habebit respectum
personarum. Per vitam Christiano homini min-
convenienter actam Christus abnegatur.* (3) 762

§. 74. *Jam oritur propositum bene agendi, sequun-
tur fructus pœnitentiæ, exercitium fidei, ex
quo hominis sanctitas.* (2) 765.

§. 75. *Consideranda hic potentia Christianorum,
adjuvat Spiritus S. sanctificans, ex corde proce-
dere debent & sinceritate absq; hypocrisi.* (3) 767

§. 76. *Debent fieri in prudentia, sapientia, docili-
tate Christiana, zelo divino, tempus rite obser-
vandum, in vera humiliatione, pauperie, despe-
ratione de nobis ipsis, fugiendo superbiam spiri-
tua-*

tualem & Deo honorem relinqvendo. Quotidie in iis proficiendum, vigilandum & securitas fugienda. (3) 770.

§. 77. In homine præterea requiritur *cognitio sui ipsius* & consideratio status sui, examen sui; divertendum in se ipsum, meditatio sit spiritualis, cogitationes recte gubernentur, gestibus & membris recte utendum. (3) 773.

§. 78. Et quia *peccatum adhuc in carne nostra*, quæ nos tentat, unde pugna carnis & spiritus, virtutis & vitii, committimusque peccata infirmitatis: propterea vetus homo mortificandus, domandus, continendus. Debemus nos abnegare. Quædam peccata piorum sunt venialia. (3) 776.

§. 79. *Non sunt bona opera molesta & difficilia*, placent Deo, differunt ab operibus Ethnicorum, non sunt perfecta, opera supererogationis præstare nemo potest. (2) 779.

§. 80. Homo regentus in fide & Bonis Operibus incedens est *nova creatura*, novus homo, qui antea vetus erat, ex iis agnoscitur Christianus. Oritur inde bona conscientia, cujus oppositum pavores conscientia. (2) 781.

§. 81. *Deo honor & cultus exhibendus*, cui adversatur superstitio, idololatria, sanctorum invocatio. (3) 783.

§. 82. *Deus solus amandus*, in eum sperandum, fidendum, quia refugium certissimum. Timendus nec tentandus, absit contentus Dei. (4) 786.

§. 83. *Nomen ejus sanctificandum*. Fit hoc laude Dei, gratiarum actione, precibus, quæ colloquium animæ cum Deo, sacrificia
Chri.

Christianorum. Sunt precatio Dominica, Litaniam. In his requiritur devotio, precum conjunctio. [3] 790.

§. 84. Sanctificatio porro fit per *vota* & jura-
menta. Ei adversatur blasphemia, magia. Reli-
gio publica exercetur in sabbato. [3] 793.

§. 85. Christiani sibi invicem ad *mutua officia*
adstricti, proximus charitate prosequendus,
non odio. Hostes etiam amandi. [3] 796.

§. 86. *Proximus nobis major, honorandus* ab infe-
riore: magistratus à subditis, dominus à servis,
parentes à liberis. [3] 799.

§. 87. Erga omnes simus *humani*, benevoli,
amicitiam colentes. Favor tamen & amicitia
mundana non nimis appetenda. Quando in-
cidunt lites, seditio, bellum, paci & concordia
studendum, reconciliatio tentanda. [3] 802.

§. 88. In ira simus *mansueti*, longanimis. In
injuriis offensas debemus condonare, non vin-
dicare, non esse crudeles, persequi proximum,
occidere. Proximus peccans corripiendus,
emendandus, ædificandus. [3] 805.

§. 89. *Abstinere debemus à voluptatibus*, non se-
ctandum gaudium mundanum. Fugienda adul-
teria; & contra servanda castitas in virginitate,
matrimonio, viduitate. [3] 808.

§. 90. *Cavendum ab ebrietate*, ut simus sobrii,
temperantes, jejunantes interdum. [2] 811.

§. 91. *Rebus terrenis legitime utendum*, in labo-
ribus & negotiis simus diligentes, justitiam,
æquitatem & candorem colentes, sectemur par-
simoniam, damna caveamus. [3] 813.

§. 92. *Contenti simus presentibus*, terrena con-
tem-

temnenda, mundus vincendus, hæreditas nostra non in mundo, sumus peregrini. Nimia sollicitudo ergo cavenda, ne simus avari, furantes, dona capientes, invidi. [3] 816.

§. 93. *In necessitatibus corporalibus proximo succurrendum*, simus misericordes, liberales, elemosynas dantes, pro quibus opus gratiarum actione. [3] 819.

§. 94. *Honoris etiam & bona fama studium aliquod conceditur, modo illud modestia moderetur.* Itaque moderamen linguæ adhibendum, dicenda vera, colloquia sint pia, non dicendæ obtreccationes, calumniæ, mendacia: potius tacendum. [3] 822.

§. 95. *Alias honor & gloria mundana contemnenda*, fugienda superbia. Omnis tandem concupiscentia averfanda. [3] 825.

§. 96. *Hi christiani afflicti & arumnosi saepe sunt, & in magna miseria & cruce versantur.* Tentantur, in infernum spiritualem descendunt; hinc eorum tristitia. [4] 828.

§. 97. *Calamitates*, quibus premuntur, sunt interdum publicæ, ut tempestates, inundationes, annonæ caritas, bellum, pestis. [3] 832.

§. 98. *Oppugnamur ab inimicis*, persecutoribus, insidiis Diabolicis, spectris. Diabolus in obsessis furit. [3] 835.

§. 99. *Miseri sumus ob multitudinem laborum, paupertatem, amissionem bonorum, pericula, morbos, mortem.* Miseria etiam in divitiis, honoribus. [2] 838.

§. 100. *Tandem tentamur de gratia Dei & remis-*

missione peccatorum, contemptu piorum, felicitate impiorum, quidam absque causa anguntur. (3) 840.

§. 101. Ferendæ tentationes in *patientia Christiana*, quam efficit Dei veritas; amore poenæ. Christiani sunt milites: fortiter itaque Satanae resistent, vincant eum; preces fundant, ut Deus poenas laxet. (4) 843.

§. 102. *Solatur nos in adversis*, quod sint jugum Christi, Deus immittat infortunia, qui in infligendâ poenâ etiam amat. Magna tentationum utilitas, crucis felicitas: tentationes Dei ad bonum, probatur spes. Interdum tamen sunt poenæ. (3) 847.

§. 103. *Solatur præterea præsentia Dei*, promittitudo ad nos iuvandos, consolandos, lætificandos. Ipse fert auxilium, ex miseriis eripit, liberat, licet interdum auxilium differat. In fine liberat per beatum exitum, quem sequentur præmia. (3) 850.

Cui series Titulorum horum Theologicorum prolixior videtur, poterit titulos illos ad paucos sequentes, ad Phrases in præmis excerptas utiles revocare. Paginarum, quibus tituli destinantur, sunt. 140.

[1] Deus, cui titulo tribuantur paginae. 6.
[2] creatio 4. [3] Angelus 5. [4] Status integritatis 2. [5] lapsus 3. [6] consummatio seculi 2. [7] resurrectio 2. [8] vita æterna 3. [9] infernus 3. [10] vocatio hominum 2. [11] Verbum Dei 3. [12] religiones 8. [13] Dii gentilium 6. [14] Ecclesia 1. [15] Sacerdotes 3. [16] templa 3. [17] Festa 4. [18] Ceremoniæ 8. [19] Chri-

ad titulum propositum habeat. Hæc sequen-
tur ipsa ex auctore excerpta. Claudam indi-
catione capituli & paragraphi, ubi excerpta con-
tineantur. Prior numerus caput, posterior pa-
ragraphum indicabit. In auctore jam inuenio
objectum aliquod memoriæ sive rem, cujus
memoria sit conservanda. Est ea BENEFI-
CIUM. Memoria igitur beneficiorum con-
servanda. Sic Timoleon ejus benignitatis,
quod utrorumque Dionysiorum opibus Corin-
thii sæpe adjuti fuerunt, memoriam volebat
extare, nolens interficere Dionysium, C. II, 2.

§. 12. Exstat titulus CASUS. Adjunctum:
varii casus accidunt viris magnis. Sic Timo-
leonti contigit, quod nescio an ulli contigerit,
ut patriam à tyranno oppressam liberaret & à
Syraculis inveteratam servitutem depelleret.
C. I, 1. Sic etiam ad Timoleontis excellentem
bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam
prælia maxima natali die suo fecit omnia.
C. V, 1.

§. 45. COECITAS. Causa cœcitatæ sene-
ctus, non semper morbus. Sic Timol. cum
ætate jam profectus esset, sine ullo morbo lu-
mina oculorum amisit. 4, 1.

§. 51. NATALIS. Adjunctum. Natalis in-
terdum variis casibus magnorum hominum il-
lustratur. Sic Timoleon prælia maxima natali
die suo fecit omnia. 5, 1. Consequens natalis
cultus. Sic quia Timoleon natali die suo præ-
lia maxima fecerat omnia, ejus diem natalem
festum habuit universa Sicilia. 5, 1.

§. 59. SENECTUS. Consequens senectutis
cœci-

cœcitas. Tim. cum ætate jam provectus esset,
lumina oculorum sine ullo morbo amisit. 4, 1.

§. 66. INTERRUPTIO sive Impeditio.
Objectum impeditionis sive quodnam impedi-
endum? Resp. ne malis quis succurrat, quan-
do supplium de illis sumendum. Sic Tim.
dum frater interficeretur procul in præsidio
fuit, ne quis satelles posset succurrere. 1, 4.

§. 66. RES GESTÆ. Rerum præclare ge-
starum sive gerendarum causæ sive incitamen-
ta sunt consilia prudentum. Syracusis nulla
res gesta est publica, de qua prius sit decretum,
quam Timol. sententia cognita. 3, 5. Adjun-
ctum Varia fortuna: Sic Tim. in rebus suis præ-
claris non simplici fortunâ conflictatus est. 1, 2.
Consequens non semper laus: Præclarissimum
Timol. factum non pari modo probatum est ab
omnibus. Nonnulli enim læsam ab eo pieta-
tem putabant. 1, 5. Aliquando Calumniæ:
Demænetus in concione populi de rebus gestis
Tim. detraxit. 5, 3.

§. 68. VIRTUS. Adjunctum virtutis mira-
biles casus, ad excellentem bonitatem Timol.
acceserunt mirabiles casus. Nam prælia maxi-
ma natali die suo fecit omnia. 5, 1.

§. 69. HYPOCRISIS. Consequ. Hypocri-
seos: tandem innotescit. Sic Hicetam ad-
versatum esse Dionysio non odio tyrannidis
sed cupiditate indicio fuit, quod ipse expulso
Dionysio imperium dimittere noluit. 2, 3. aliud
consequ. Hypocrisis punitur. Sic Hicetam su-
peravit Timoleon. 2, 4.

§. 73. LEX. Adjunctum legum : libertas. Quando enim leges in rep. Democratica observantur, id libertatis indicium est. Sic Tim. dixit, speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. 5, 2. Consequ. amantur. Tim. satius duxit patriæ legibus obtemperare, quam imperare patriæ. 1, 3. Aliud consequ. Quidam magnos labores summaque adiit pericula, ut Lamestio cæterisque liceret, si cum aliquo lege agere vellent, ei vadimonium imponere. 5, 2.

§. 75. CONSILIUM. Consequ. consilia prudentum magnifunt. Timoleontis consilio nullius non modo antelatum consilium sed ne comparatum quidem est. Neque id magis benevolentiam factum quam prudentiam. 3, 6.

§. 77. INVIDIA. Subjectum, cui accidit invidia est laus sive homines laudem promeriti: sic homines, quod factum Timol. attinet, invidia laudem virtutis obtinebant. 1, 5.

§. 78. DIVITIÆ. Ulus sive Effectus divitiarum: possumus iis juvare alios. Sic Corinthii utrorumque Dionysiorum opibus sæpe adjuti fuerunt. 2, 2.

Eadem: FORTUNA SECUNDA. Essentia Fortunæ sive quid sit Fortuna? Est nihil aliud quam providentia divina multis bonis hominem quendam præ cæteris hominibus exornans. Agnovit id Timoleon, qui, cum nihil sine Deorum Numine agi putaret, suæ domi sacellum *εὐτοματίας* (casus sive fortunæ) constituit idque sanctissime coluit. 4, 4. Species
for-

fortuna: Regem e regno depellere. Timol.
Dionysium incredibili felicitate tota Sicilia de-
pult. 2, 1. Adjunctum fortuna: mutabilitas.
Corinthi non solum auribus accipiebatur sed
& oculis cernebatur (in Dionysio) quem &
ex quanto regno ad quam fortunam Timoleon
destruxisset. 2, 2. Sic etiam Timol. satis habere
coegit Carthaginenses, si liceret Africam obti-
nere, qui jam complures annos possessionem
Siciliae tenebant. 2, 4.

§. 83. VEHI. Causa, quare vehimur? ju-
mentis junctis vehimur ob morbos. Sic Timol.
in theatrum, cum ibi concilium populi habe-
retur, propter valetudinem vectus jumentis
junctis veniebat. 4, 2.

§. 100. GRATITUDO. Proprium Grati-
tudinis: Benefactorem & benefactoris cogna-
tum vivum conservare. Sic Timol. cum inter-
ficere Dionysium posset, noluit; tutoque ut
Corinthum perveniret, effecit: quod utro-
rumque Dionysiorum opibus Corinthii saepe
adjuti fuerunt. Cujus benignitatis memoriam
volebat extare. 2, 2.

§. 102. HONOR. Causa honoris: res gestae,
si quis patriam liberet a Tyranno & invetera-
tam servitutem ab alio depellat, ut Timol. a Sy-
racusis. 1, 1. Adjunctum honoris: magnitudo,
quae oritur a causa efficiente honorem, si ho-
norantes sunt viri clari, si eorum sunt multi;
quemadmodum Timol. vir magnus extitit o-
mnium judicio. 1, 1.

§. 103. AMARE. Causa amoris: studium ei

E 2

ac.

acquirendo impensum. Studendum, ut homines nos ament. Sic Timol. maluit se diligere quam metui. 3, 4. Effectus amoris: delatio obsequii. Timoleon tantum habebat amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret. 3, 4.

§. 106. ORATIO. Locus orationis sive unde oratio tanquam è cathedra haberetur, aliquando fuit vehiculum. Timol. in concilio populi de vehiculo, quæ videbantur, dicebat. 4, 2.

§. 111. IMPERIUM. Causa imperii: ad imperium occupandum homines excitulant opes, potentia, amor populorum. Interdum tamen modestia vincit has incitationes, ut videre est in Timoleonte: qui cum tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret, maluit se diligere quam metui. 3, 4. Causa item imperii est benevolentia. Quibus enim favemus & qui nobis favere putantur, illis libenter obsequium præstamus. Sic Timol. quod cæteri Reges imperio, ipse benevolentiam tenuit. 3, 5.

§. 113. SALUS PUBLICA. Consequens: Anteferenda saluti nostrorum. Timoleon antetulit civium libertatem fratris saluti. 1, 3.

§. 114. REGNUM. Consequ. appetitur, interdum negligitur. Regnum neglectum à Timol. qui cum particeps regni posset esse, antetulit civium suorum libertatem fratris saluti.

ti. 1, 3. Amittitur regnum: Dionysius ex magno regno ad miseram fortunam detrudebatur. 2, 2.

Eadem. DEMOCRATIA. Consequ. Democratia in liberis rebus, servanda: Timol. fatius duxit patriæ legibus obtemperare quam imperare patriæ. 1, 3.

§. 115. ABUSUS POTENTIÆ. Subjectum abusus potentiæ sive qui abutantur potentiâ: sunt Duces. Sic Timophanes Dux à Corinthiis electus tyrannidem per milites mercenarios occupavit. 1, 3.

Eadem. TYRANNUS. Causa Tyrannidis sive adjumentum in tyrannide occupanda: milites mercenarii. Timophanes per milites mercenarios tyrannidem occupavit. 1, 3. Consequens Tyrannidis; A tyrannis patria liberanda, ut Timoleon fecit. 1, 1. Effectus Tyrannorum: Violentia. Opprimunt etiam patriam, ut Timophanes frater Timoleontis. 1, 1.

§. 119. URBS. Causa urbis incolæ. Quæritur, incolæ quando deficiunt, unde petendi? Resp. ex eadem regione vel à populis cognatis. Sic Timoleon conquisivit, quos potuit, primum Siculos; deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his Syracusæ initio erant conditæ. 3, 1. Causa etiam quasi civitatum est, qui eas recreat & in bono statu constituit. Fit hoc, quando civibus veteribus sua restituuntur, novis bello vacuefactæ possessiones dividuntur, urbium mœnia disjecta fanaque reficiuntur, civitatibus leges libertasque redditur, otium

(pax) illis conciliatur, ut Timoleon fecit.
3, 3.

Eadem. *ARX*. Ufus Arcium: sunt ad urbes
obsidendas & in metu retinendas. Sic Diony-
sius Syracusis munit arcem ad urbem obsiden-
dam. 3, 3.

§. 124. *MATER*. Adjunctum Matrum:
oderunt eos, qui liberos ipsarum damnis affi-
ciunt. Sic mater Tim. postquam is fratrem
Tyrannum interficiendum curaverat, neque
domum ad se eum admisit, neque adspexit,
quin eum fratricidam impiumque detestans
compellaret. 1, 5.

Eadem. *FRATER*. Consequ. fratrum sa-
lus curanda, interdum etiam post habenda,
quando sunt oppressores patriæ. Tim. suo-
rum civium libertatem antetulit fratris salutis.
1, 3.

§. 125. *PIETAS IN FRATRES*. Con-
sequ. Pietas observanda. Non læditur, quan-
do quis fratrem, in patriam peccantem, sup-
plicio afficit; ut nonnulli putabant, pietatem
esse læsam à Timoleonte, qui fratrem Tyran-
num interficiendum curaverat. 1, 5.

§. 127. *LIBERTAS*. Adjunctum liber-
tatis: non omni lege exempta est. Sic Timo-
leon putavit speciem libertatis esse, si omni-
bus, quod quisque vellet, legibus experiri li-
ceret. 5, 2.

§. 128. *ADVERSARIUS*. Causa inimi-
citiæ: invidia. Sic adversantur quidam alteri
non odio vitiorum ejus, sed quod ipsi condi-
tio-

tionem illius sibi exoptent. Ita Hicetam non odio Tyrannidis adversatum esse Dionysio sed cupiditate indicio fuit, quod ipse, expulso Dionysio imperium dimittere noluit. 2, 3.

§. 130. *LAUS*. Objectum laudis sive res, cui laus defertur non semper factum præclarum. Præclarissimum enim Tim. factum non pari modo probatum est ab omnibus. 1, 5. Adjunctum: quando laudamur, Deo à nobis gratiæ agenda. Sic Tim. cum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam se ea re maximas Diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum Ducem esse voluissent. 4, 3. Consequens laudis: invidia. Nonnulli laudem virtutis (cujus specimen Tim. ediderat) invidia obterebant. 1, 5.

Eadem. *AUCTORITAS*. Consequens Auctoritatis: Eius qui auctoritatem habet, sententia præ cæteris exquiritur. Sic Syracusis nulla res gesta est publica, de qua prius fit decretum, quam Timol. sententia cognita. 3, 5.

Eadem. *SEPULTURA*. Adjunctum: magna frequentia hominum funus interdum comitatur. Sic Tim. tota celebrante Sicilia sepultus est. 5, 4. Locus sepulturæ honestus. Tim. publicè à Syracusanis in Gymnasio, quod Timoleoniam appellatur, sepultus est. 5, 4.

§. 131. *MODESTIA*. Effectus modestiæ: movet nos, ut imperium deponamus. Sic Timoleon, cum primum potuit, imperium deposuit & privatus Syracusis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. 3, 4. movet etiam nos, ut abstinea-

E 4 mus

mus à jactantia. Ex Tim. ore nihil unquam ne-
que insolens neque gloriosum exiit. 4, 2. movet
porro, ut ob præclare à nobis facta Deo gratias
agamus. Sic Tim. cum suas laudes audiret præ-
dicari, nunquam aliud dixit, quam se ea re ma-
ximas Diis gratias agere atque habere, quod
cum Siciliam recreare constituissent, tum se po-
tissimum Ducem esse voluissent. 4, 3.

Eadem, *SUPERBIA*. Species superbiæ
non est, quicquid singulare interdum in viris
magnis reperitur. Sic quod Tim. in theatro,
eum ibi concilium populi haberetur, de vehi-
culo, quæ videbantur, dicebat, hoc nemo illi
tribuebat superbiæ. 4, 2.

§. 132. *CALUMNIARI*. Objectum ca-
lumniarum; Viri magni calumniis non exempti.
Sic Demænetus in concione populi de rebus
gestis Tim. detraxit ac nonnulla invecus est in
illum. 5, 3.

§. 150. *FORTUNA ADVERSA*. Con-
sequens fortunæ adversæ aliud infortunium.
Cives crudeli unius imperio liberati alterius sæ-
vitæ se submittere coguntur. Dione Syracusis
interfecto Dionysius rursus Syracusarum potitus
est. 2, 1.

Eadem, *CALAMITAS*. Consequ. movent
calamitates Deum, ut liberatorem mittat. Sic
cum Deus Siciliam recreare constituisset; Ti-
moleontem potissimum Ducem esse voluit. 4, 3.
Effectus: Calamitates domesticæ curam reip.
non tollunt apud multos. Etiam si Tim. lumina
oculorum amiserat, nihilominus privatis publi-
cisq; rebus interfuit. 4, 1.

§. 152.

§. 152. *MORBUS*. Effectus sive incommoda adversæ valetudinis: non possumus ire, quo volumus. Tim. cum lumina oculorum amisisset, veniebat in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur, jumentis junctis vetus. 4, 2.

§. 155. *BELLUM*. Causæ excitantes bella: Barbari. Sicilia oppressa erat à Barbaris. 1, 1. Effectus belli: urbes, regiones deseruntur. Sic Timol. propter diurnitatem belli non solum regiones sed etiam urbes desertas vidit. 3, 1.

§. 156. *DUX*. Causa. Queritur, unde Duces petendi? Resp. ab amicis. Adversarii Dionysii à Corinthiis ducem, quo in bello uterentur, postularunt. 2, 1.

§. 159. *VICTORIA*. Adjunctum Victoriæ: Clementia. Tim. eam præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiæ quam crudelitatis. 2, 2. Consequens: una victoria sequitur aliam. Tim. Hicetâ superato maximas copias Carthagenensium fugavit. 2, 4.

§. 160. *QVERI*. Causæ qverelarum non semper sunt calamitates. Tim. amissionem oculorum ita moderate tulit, ut neque eum qverentem quisquam audierit. 4, 1.

§. 161. *TOLERANTIA*. Consequ. impedit qverelas. Tim. calamitatem (oculorum omissionem) ita moderatè tulit, ut neque eum qverentem quisquam audierit. 4, 1.

§. 162. *ADESSE ALICUI* scil. ope sua; id est opitulari, auxiliari. Objectum auxilii: Miseri, sive miseris est succurrendum. Sic

Corinthii Timoleonem Syracusis auxilio miserunt. 1, 1. Non succurrendum maleferiatis. Tim. dum frater occideretur, procul in praesidio fuit, nequis satellites posset succurrere. 1, 4.

Eadem. *LIBERARE*. Effectus sive opus sive officium Liberatorum regionis est, regionem multos annos bello vexatam suo adventu in pristinum restituere. 1, 1. Arces ad obsidendas urbes factas à fundamentis disjicere, tyrannidis propugnacula demoliri; dare operam, ut quam minimè multa vestigia servitutis maneant, ut fecit Timoleon. 3, 3.

§. 163. *SCELUS*. Causæ & adjutores scelerum in damna incidunt. Mamercus Italicus Dux homo bellicosus & potens, qui Tyrannos adjutum in Siciliam venerat, captus à Tim. 2, 4. Adjunctum scelerum: socii. Societas autem sceleris cavenda. Sic tim. cum particeps regni esse posset, abfuit à societate sceleris. 1, 3.

Eadem. *PETULANTIA*. Consequens: petulantia impeditur. Cum Lamestius tim. vadimonium vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, complures concurrebant, qui proacritatem hominis coercere manibus conabantur. 5, 2. Effectus: petulantes opponunt se viris magnis. Lamestius homo petulans & ingratus tim. volebat vadimonium imponere, quod cum illo se lege agere diceret. 5, 2.

§. 164. *ODIUM*. Effectus odii: Aversatio, fuga hominis exosi, convicia. Mater timol. postquam ipse fratrem occidendum curaverat, neque domum ad se filium admisit; neque adspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret. 1, 5.

Eadem. *JUDICIA*. Locus judiciorum Syracusis theatrum; in quod veniebat timoleon, cum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis.

4, 2.

§. 165. *ACCUSATUR*. Adjuncta Accusatorum: sunt interdum homines petulantes & ingrati. Sic Lamestius homo petulans & ingratus tim. volebat vadimonium imponere, quod cum illo se lege agere diceret. 5, 2.

§. 166. *POENA*. Causa supplicii sive per quem supplicium exercendum sit? tutius quis poenam sumit per alios, quam ut ipse poenam exerceat, timol. fratrem tyrannum per haruspicem communem affinem interficiendum curavit. 1, 4.

§. 168. *CRUELITAS*. Subjectum crudelitatis: sive crudelitas de iis dicitur, qui ipsi aliis manus inferunt. tim. non modo, cum frater tyrannis occideretur, manus non attulit, sed ne aspicere quidem fratrum sanguinem voluit. 1, 4.

§. 169.

§. 169. *MANSVETUDO.* Species mansuetudinis, quando, qui occidi potest, dimittitur. Sic timoleon, cum interficere Dionysium posset, noluit: tutoque ut Corinthum perveniret, effecit. 2, 2.

Pauca sequentia ex vita Timoleontis excerpta etiam ad titulos Theologicos referri possunt.

§. 5. *PROVIDENTIA.* Ab Ethnicis etiam providentia agnita. Sic timoleon nihil rerum humanarum sine Deorum numine agi putabat. Itaque domi suæ facellum *ἀνοματίας* (casus sive fortunæ) constituerat, idque sanctissimè colebat. 4, 4.

§. 43. *CLERICI.* Homines circa sacra occupati magni fiebant apud Ethnicos, siquidem viri Principes iis filias in matrimonium dabant. Sic Haruspex affinis fuit timophanis & timoleontis. 1, 4.

§. 49. *TEMPLA.* Finis templorum: Providentiæ & beneficiorum divinorum celebratio. Quia timoleon nihil rerum humanarum sine Deorum numine agi putabat, domi suæ facellum *ἀνοματίας* constituerat, idque sanctissime colebat. 4, 4.

§. 50. *FESTA.* Finis festorum: Ethnici instituerunt festa in memoriam beneficiorum sibi

sibi per virum quendam à Deo exhibitorum. Sic cum Deus in recreanda Sicilia timoleonte Duce uti voluisset, isque prælia maxima natali die suo fecisset omnia, universa Sicilia diem ejus natalem festum habebat. 5, 1.

§. 83. GRATIARUM ACTIO. Gratias Deo agamus, quando laudamur, quod ansam suppeditare voluerit virtutis exercendæ. Sic Timol. cum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam se ea re maximas Diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum Ducem esse voluissent. 4, 3.

Eadem thesi occurrit titulus PRECES. Objectum precum: res, quas acturi sumus, precibus Deo commendare debemus. Cum Demænetus in concione populi de rebus gestis Timoleontis detraheret, dixit ipse Timoleon, se hæc à Diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent, &c. vide mox sequentia. Consequens Precum: preces exaudiuntur. Timoleon dixit, cum Demænetus non nulla invehere in ipsum: nunc demum se voti esse damnatum. Nam-

Namque hæc à Diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua cuiuslibet liceret, de quo vellet, impune dicere.

SOLI DEO GLORIA.

ERRATA.

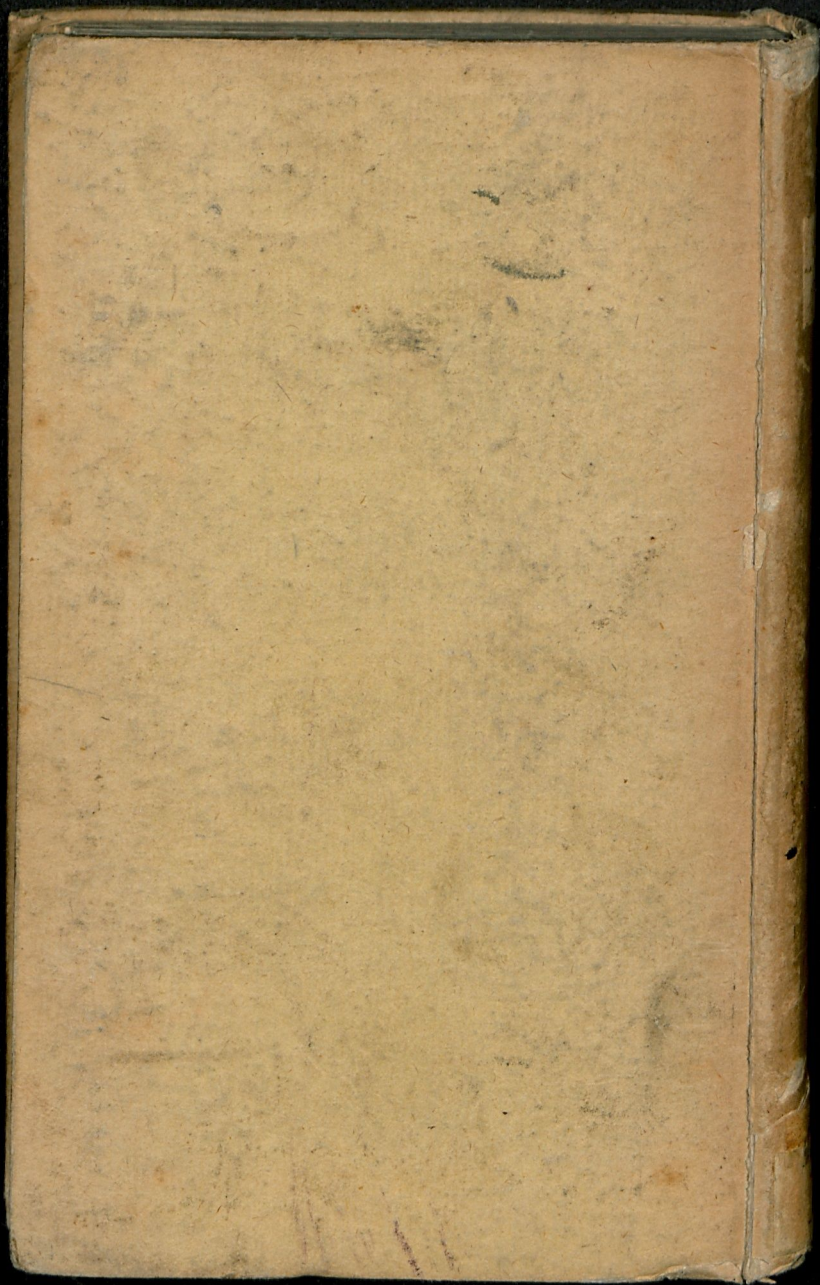
§. 8. lin. ult. lege *amittantur*. §. 14. lin. II. post
Obliquis pon. comma. §. 24. lin. 14. post *clasticis*
pon. *parandis*. In Parte prima Titul. §. 17. lin. ult.
lege *similes*. §. 39. lin. 3. pro *ovis* lege *vacca*. §. 93.
lin. 3. lege *exprimunt*. §. 98. lin. 2. lege *bibliopega*.
§. 103. *animadvertentes*. §. 115. *imperantibus*. §. 148.
cutrus. §. 149. lin. 6. *morbis*. §. 168. deleatur vox
paxitet. In parte secunda Titulorum. §. 11. lin. 4.
lege *rationalem*. §. 24. lin. 2. *Anti-Christi*. lin. 3. *in-*
teribunt. §. 61. lege *ducit*. In Specimine artis
excerpendi. §. 66. lin. 4. *supplicium*. §. 73. lin. 9.
post labores, inserantur hæ voces: *adeunt, ut*
leges serventur. Sic *Tim. maximos labores*. §. 130.
ad quam pertinet SEPULTURA lin. ult. *Timo-*
leontium. §. 165. ACCUSATOR. §. 168. lin. 4.
Tyrannus. Distinctiones etiam & interpunctio-
nes variis in locis minus accurate positæ sunt:
sed longum esset omnia ejusmodi notare.

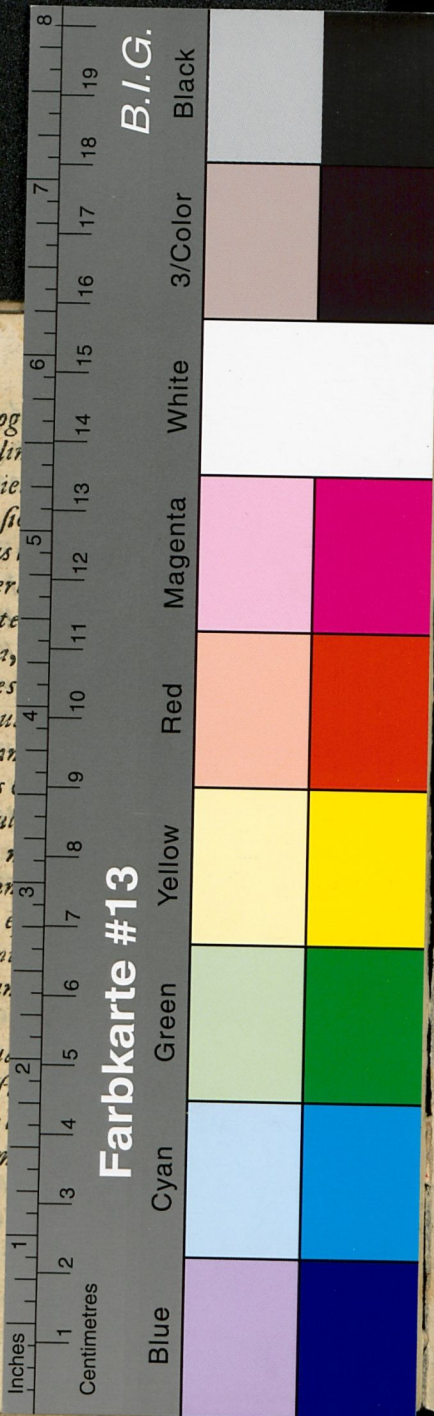
AB: 58 524

ULB Halle 3
004 057 945

sb,

Ars Excerptendi nova prorsus
ratione exculpta,

Siftens
Titulos Philosophicos & Theologicos
ad

EXCERPTA ME-
THODICA

conficienda necessarios,
in certas Theses ita distributos,
ut omnes res tam Physicales quam Morales,
tam Politicæ quam Theologicæ,
de quibus inter homines sermones habentur, sub iis
locum invenient;

Naturaliq; ordine inter se connexos eum in
finem, ut perlegens ipsos locum uniuscujusque ti-
tuli facillimè memoriæ imprimere, thesibus titulo-
rum in excerptis suis certas paginas tribuere, iis-
demque res notatu dignas absqve tædio
atqve indicis ope subjicere
possit :

Diu à multis eruditione claris viris expectatos
atq; desideratos,

Nunc vero Benevolo Lectorum judicio propositos
Auctore

JOH. FRIDERICO HODANNO.

Additur vita Timoleontis à Corn. Nepote descripta, juxta
Methodum hanc in excerpta redacta.

BRUNSVIGÆ,
Literis HENRICI KESLERI, 1702.